

درس‌هایی که از نظام آموزشی مکتب‌خانه می‌توان آموخت

دکتر حسن ذوالفقاری^۱

یکی از حلقه‌های سیر آموزش در ایران، آموزش مکتب‌خانه است. متون آموزشی و مواد درسی مکتب‌خانه ادبیات خاصی را به وجود آورده است که به ادبیات مکتب‌خانه مشهور است. این نوع آموزش در ایران با چندین دوره و تحول خود در طول تاریخ، در درون خود ادبیاتی خاص و متونی ویژه را ایجاد کرده است. بر این نظام آموزشی ایرادهایی وارد می‌کنند و این موضوع باعث شده مزایا و محسنات آن از یاد برود. برخی از ویژگی‌های این نظام به شرح زیر است:

۱. تنوع متون و آزادی انتخاب

یکی از ویژگی‌های مکتب‌خانه تنوع و تعدد متون این دوره است. بیش از صد کتاب در مکتب‌خانه‌ها خوانده می‌شد که در هر منطقه متفاوت بود. هر مکتب‌دار به تناسب متنی را برمی‌گزیدند. مواد درسی شامل خواندن، نوشتن، تعلیم قرآن، نماز، احکام دین، حساب، زبان عربی، قرائت متون ادبی و تاریخی و رساله‌هایی در منطق، خط و تمرین نوشتن (مشق خط) خواندن کتاب‌های فارسی و نامه‌نگاری و فراگرفتن تجوید قرآن و مسائل دینی و اخلاقی و مقدماتی صرف و نحو عربی و سیاق بود. متون آموزشی یکدست نبوده و هر معلمی باتوجه به سطح، کشش و توان کودکان و نیز علایق و توان خود از متون خاصی استفاده می‌کرد. باتوجه به مجموعه کتاب‌های معرفی شده علوم جدید مانند جغرافیا، حساب، شیمی، فیزیک در مکتب‌خانه‌ها تدریس نمی‌شد؛ زیرا این‌گونه کتاب‌ها هنوز در دسترس معلمان دانش‌آموزان قرار نداشت.

۲. تنوع دوره‌های آموزشی

دوره‌های آموزشی مکتب‌خانه‌ها سه دسته بود: اول آموزش اولیه با هدف آموزش قرآن که در ملاً یا ملاًخانه انجام می‌شد. این ملاًخانه‌ها را ملاً یا ملاًباجی‌ها اداره می‌کردند که سواد اندکی در مسائل دینی داشتند. در این مکتب‌ها کودکان چهار تا هفت ساله پذیرفته می‌شده‌اند. معلمان مسائل اخلاقی دیگر مثل سلام کردن و شستن دست را به کودک یادآوری می‌کردند. این مکتب‌خانه‌ها بیشتر شامل شاگردانی از خانواده‌های معمولی بودند. طبقات بالاتر اجتماع کودکان خود را به این مکتب‌خانه‌ها نمی‌فرستادند و در پاره‌ای موارد ملاًباجی‌ها به خانه آن‌ها می‌رفتند. دوم مکتب‌خانه: کودک بعد از سپری کردن ملاًخانه به مکتب‌خانه می‌رفت. شرط ورود به مکتب، رفتن به مکتب‌خانه ملاًباجی نبود. کودکانی که این مرحله را سپری می‌کردند، در

مکتب‌خانه یک گام جلوتر از کودکان دیگر بودند. کودک پس از خواندن عم‌جزء و آموختن الفبا، در اینجا به خواندن کتاب‌های دیگر می‌پرداخت. گستردگی این مکتب‌خانه‌ها بیشتر از ملاًخانه‌ها بود. هرکس با هر میزان سواد و توانایی می‌توانست مکتب‌خانه‌ای دایر کند. مکتب‌ها نام خاصی نداشتند. در هر محل، مکتب به نام میرزا یا ملاًئی مدیر آن شهرت می‌یافت. سوم تحصیلات حوزوی: این دوره شامل تحصیلات مقدماتی، سطح یا سطوح و خارج بود که در مدارس علمیه انجام می‌گرفت.

۳. تکیه بر تکرار و کاربرد و حافظه

آموزش در مکتب به صورت تکرار و با صدای بلند بود این امر باعث می‌شد که کودکان کمتر اشتباه کنند و تلفظ درست را یاد بگیرند. حفظ کردن مطالب مهم‌ترین شیوه آموزش بود. در این روند آموزش، ذوق و استعداد و میزان فهم شاگرد در نظر گرفته نمی‌شد. هر کودک پس از گرفتن درس باید در جای خود نشسته و درس را با صدای بلند یکسره بخواند و تکرار کند.

۱ عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس و مدیر گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی، فرهنگستان زبان و ادب فارسی

غزنوی، مثنوی ملائی رومی و دیوان ظهیر فاریابی (مرگ ۵۹۸) و دیوان انوری و بهارستان جامی (مرگ ۸۹۸) و دیوان جودی و نان و حلوی شیخ بهایی، موش و گربه عبید زاکانی، پندنامه منسوب به عطار معمول بوده است.

۹. آموزش مکاتبات و ترسل

کتابت یا نامه‌نگاری شامل الگوی قراردادهای، قبانه‌نویسی‌ها، انواع مصالحه، خرید، فروش و اجاره، نامه‌نگاری، وکالت‌نامه، سرخط باغبان، چوپان، دشتیان و کارگران کشاورزی بود که با استفاده از علم نگارش این گونه نامه‌ها را به شاگردان یاد می‌دادند. صحیفه شاهی که گزیده مخزن الانشای حسین بن علی واعظ کاشفی است اغلب تدریس می‌شد.

۱۰. توجه به تربیت اخلاقی

یک دلیل مکتب فرستادن کودکان همین امر بود. در مکتب کتب اخلاقی و تعلیمی بسیاری چون گلستان سعدی، شیر و شکر و نان و حلوی شیخ بهایی (۹۵۳-۱۰۳۱) شکر، بهارستان نورالدین عبدالرحمان جامی قابوس‌نامه عنصرالعمالی کیکاوس بن وشمگیر و پندنامه منسوب به عطار، اخلاق ناصری، اخلاق محتشمی خواجه نصیرالدین توسی، رند و زاهد در اخلاق اثر فضولی بغدادی (۸۹۰-۹۶۳)، بحرالوفوائد، تحفة الملوک و دهها کتاب اخلاقی دیگر خوانده می‌شد.

۱۱. تقویت بنیان‌های مذهبی

اولین کار در مکتب‌خانه‌ها آموزش قرآن، شرعیات و نماز و اعمال واجب بود. برخی ملاها بنا بر علایق شخصی و برای تثبیت مبانی شیعی در کودکان کتاب‌هایی با محتوای مذهبی و نوحه مثل چاوش‌نامه و جودی، حسنین، ضامن آهو عاق والدین و عروسی رفتن حضرت زهرا را در مکتب می‌خواندند.

۱۲. آموزش از طریق داستان‌نامه‌ها و قصه‌خوانی

اغلب مواد خواندنی مکتب‌ها قصه‌ها و افسانه‌های عامیانه بود. افسانه‌های عامیانه سنگ بنای ادبیات مکتب‌خانه‌ای به شمار می‌آیند. این کتاب‌ها را کتاب‌های «بچه‌خوانی» می‌نامیدند. دلیل تأکید بر این کتاب‌ها علاوه بر شیوایی و علاقه کودکان، آموزش غیرمستقیم رسوم زندگی و اخلاق و مهارت‌های شهروندی از خلال این داستان‌ها بود. در مکتب‌ها کتبی مثل امیرارسلان، بدیع‌الملک و بدیع‌الجمال، بهار دانش، بهرام و گل‌اندام، جبرئیل جولا (نساج و نجار)، چهار درویش، چهل طوطی، حسین کرد شبستری، حیدریک و سنمبر، خاله سوسکه، خاورنامه، خسرو دیوزاد، دزد و قاضی، دلّه و مختار، رستم‌نامه، زردپری سرخ‌پری، سلیم جواهری، شاهزاده هرمز، نجمای شیرازی، قهرمان قاتل، ملک جمشید و دهها داستان دیگر خوانده می‌شد که هم قدرت تخیل آنان را بالا می‌برد و هم رسم زندگی می‌آموخت.



۴. تکیه بر آموزش انفرادی

شاگردان به صورت انفرادی آموزش می‌دیدند و آموزش‌های خود را بر روی لوح فلزی یا چوبی، می‌نوشتند، سپس آن را می‌شستند.

۵. کتاب‌خوانی و تقویت مهارت خواندن

پس از یادگیری روخوانی قرآن یادگیری کتب «فارسی» شروع می‌شد. هر شاگرد، هر کتابی را که در منزل داشت به مکتب‌خانه می‌آورد یا معلم بنا بر علایق خود متنی را انتخاب می‌کرد. در این هنگام ابتدا از خواندن کتب کم‌حجم مانند موش و گربه، عاق والدین، حسنین، چهل طوطی، حیدریک شروع شده و سپس کتب حجیم دیگری مانند جودی، جوهری، و دواوین سعدی، حافظ و حمله حیدری خوانده می‌شد.

۶. آموزش خط

مشاقی و خطاطی با قلم نی و مرکب از آموزش‌های مکتب بود. خط خوش مهارتی ممتاز شمرده می‌شد و اغلب مکتب رفته‌ها به این هنر آراسته بودند. شانس افراد خوش خط هم در بازار و ادارات بیشتر بود. معلم مکتبی در نگارش «خطوط شکسته» به عنوان الگو از «منشآت قائم‌مقام فراهانی» که به آن «ترسل» نیز گفته می‌شد استفاده می‌کرد. مشق‌نویسی از فعالیت‌های دائم کودکان بود. خط زیبا اعم از درشت یا «مشق» و ریز یا «کتابت»، معیار و ملاک تحصیل بود. هرکس به هراندازه از تحصیل، چنان‌که خط خوبی نداشت، طرف توجه نبود.

۷. نوع نشستن در مکتب

ملاً وسط حجره می‌نشست و شاگردان حلقه‌وار گرداگرد او یا در یک نیم‌دایره کنار ملاً می‌نشستند. تنها ملاً میزی جلوی خود داشت. مکتب‌دار مسلط بر همه بود.

۸. آموزش شعر و ادبیات

در مکتب پس از آموزش قرآن خواندن متون ادبی مثل گلستان و بوستان سعدی و پس‌ازاین دو دیوان حافظ و دیوان شاعرانی مثل دیوان سنایی

نتایج پژوهش این است که در محتوای این کتاب‌ها، به تحقق برخی اهداف بیشتر از برخی دیگر توجه شده است و توجه به تحقق برخی اهداف مغفول مانده است. همچنین نتایج بررسی‌های صورت گرفته در این پژوهش نشان داد که از میان منابع تعیین اهداف برنامه درسی، نقش «دانش»، در تهیه محتوای این کتاب‌ها از بیشترین میزان توجه برخوردار بوده است و پس از آن، به ترتیب دو منبع دیگر؛ یعنی «جامعه» و «یادگیرنده» مورد توجه بوده‌اند.

کلیدواژه: نقد و بررسی، زبان فارسی، توالی و تداوم، کتاب‌های درسی، دوره متوسطه.

۱. بیان مسئله

دست‌اندرکاران حوزه برنامه‌ریزی درسی معتقدند که ارائه محتوای برنامه درسی بدون یک ساختار و سازمان مناسب، غیرممکن است. سازماندهی، تنظیم و مرتب کردن محتوا، از مراحل اساسی برنامه‌ریزی درسی محسوب می‌شود و تحقق یادگیری مؤثر و مفید منوط به آن است. در طراحی عنصر محتوا دو مقوله انتخاب و سازماندهی، شایان توجه هستند، در واقع علاوه بر ضرورت توجه به انتخاب محتوا، چنانچه سازماندهی محتوا نیز به شکل مطلوب انجام نشود و نظم، انسجام و ارتباط لازم بین بخش‌های محتوا برقرار نباشد، محتوای تهیه شده از اثربخشی و تأثیر سازنده برخوردار نخواهد بود.

در این پژوهش با توجه به اهمیت کتاب‌های درسی در نظام‌های آموزشی متمرکز که در آن‌ها، محتوا، محور مکتوب و مدون تعلیم و تربیت محسوب می‌شود و فعالیت‌ها و تجربه‌های تربیتی دانش‌آموزان توسط معلم، حول محور آن سازماندهی می‌گردد، به نقد و بررسی کتاب‌های درسی فارسی می‌پردازیم. جامعه آماری پژوهش ما را کتاب‌های درسی فارسی دوره اول متوسطه (هفتم، هشتم و نهم) تألیف سال ۱۳۹۷، تشکیل می‌دهد. به دلیل محدود بودن جامعه آماری، از روش تمام شماری استفاده نموده‌ایم؛ که در آن حجم نمونه با حجم جامعه آماری برابر است. همچنین هدف از انجام پژوهش، بررسی ارتباط عمودی کتب فارسی دوره اول متوسطه با توجه به دو مؤلفه «توالی و تداوم» در هر سه کتاب بوده است. از مهم‌ترین مسائلی که در این پژوهش به دنبال پاسخ آن بوده‌ایم؛ این است که توالی و تداوم محتوای ادبی و زبانی این سه کتاب و میزان توجه به اهداف تألیف هر یک از این کتاب‌ها به چه صورت بوده است.

۲. مبانی نظری

به اعتقاد بسیاری از صاحب‌نظران حوزه برنامه‌ریزی درسی، کتاب درسی یا محتوای آموزشی به‌ویژه در نظام آموزشی متمرکز که محور مکتوب و مدون تعلیم و تربیت محسوب می‌شود و فعالیت و تجارب تربیتی دانش‌آموزان توسط معلم و حول محور آن سازمان می‌یابد، به بررسی و تحلیل علمی نیاز دارد.

نقد و بررسی شیوه سازماندهی محتوای کتاب‌های فارسی دوره اول متوسطه

زهرا داتلی بگی^۱



چکیده

کتاب‌های درسی به‌عنوان رسانه‌هایی شناخته شده‌اند که در نظام آموزشی متمرکز از اهمیت بسیاری برخوردارند و از میان آن‌ها، اهمیت درس زبان و ادب فارسی، با توجه به نقشی که در غنای فرهنگی، اندیشگانی و بینش‌وری دانش‌آموزان دارد، بر همگان آشکار است. با توجه به نقد و تحلیل‌هایی که هم‌اکنون از نظر ساختاری و هم‌اکنون از نظر محتوایی بر کتاب‌های ادبیات فارسی و زبان فارسی دوره‌های تحصیلی انجام شده است و با توجه به تغییراتی که به دنبال سند تحول بنیادین در سال ۱۳۹۵ در زمینه این کتاب‌ها صورت گرفته، در این تحقیق بر آن شده‌ایم که کتاب‌های فارسی دوره اول متوسطه را از نظر نحوه سازماندهی و میزان تحقق اهداف تألیف در محتوای هر یک از آن‌ها، بررسی نماییم. جامعه آماری این پژوهش، کتاب‌های فارسی پایه‌های هفتم، هشتم و نهم سال تحصیلی ۱۳۹۷-۱۳۹۸ است. روشی که برای انجام این پژوهش به کار گرفته‌ایم، روش توصیفی-تحلیلی است.

نتایج پژوهش نشان داد که در ارائه برخی مباحث، توالی مثبتی وجود نداشته و لازم است مؤلفان به این امر توجه بیشتری داشته باشند. از دیگر

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت مدرس z.datlibegi@gmail.com

- **جزء به کل:** در این شیوه ابتدا مفاهیم جزئی از یک مفهوم کلی آموزش داده می‌شود؛ تا به تدریج زمینه یادگیری یک مفهوم کلی تر فراهم گردد و از پیوند آن‌ها در ذهن فراگیر، شناخت مفهوم کلی تحقق پیدا کند.

در زمینه سازماندهی افقی محتوا در برنامه درسی، آمده است که «محتوای کتاب درسی باید با محتوای سایر کتاب‌های درسی هم‌پایه، هماهنگ باشد و مورد پشتیبانی قرار گیرد». (ملکی، ۱۳۹۶، ص ۲۰۱) شیوه‌های سازماندهی موضوع مدار، موازی‌سازی رشته‌های علمی، چندرشته‌ای، بین‌رشته‌ای و فرارشته‌ای، در زمینه سازماندهی افقی محتوا مورد بررسی قرار می‌گیرند که به دلیل عدم ارتباط موضوع پژوهش حاضر با این روش سازماندهی، از ارائه توضیحات مفصل درباره آن صرف نظر کرده‌ایم.

۳. پیشینه پژوهش

ارائه پیشینه پژوهش، نقش مهمی در پیشبرد پژوهش‌هایی که قرار است انجام شوند و معرفی پژوهش‌های صورت گرفته در راستای موضوع پژوهش دارد. در زمینه کتاب‌های درسی نیز پژوهش‌های مختلفی صورت گرفته است که در اینجا به معرفی مرتبط‌ترین آن‌ها پرداخته‌ایم. صادقیان (۱۳۷۳)، در پژوهشی به «بررسی ارتباط عمودی بین محتوای درسی دوره آمادگی و پایه اول ابتدایی» پرداخته است. بر اساس نتایج به دست آمده، از ۸۳ هدف پیش‌بینی شده در دوره آمادگی و ابتدایی، تنها هفت هدف، یعنی ۸/۵ درصد اهداف، دارای تداوم بوده و از ۸۳ هدف پیش‌بینی شده، تنها هشت هدف؛ یعنی ۹/۶ درصد، محتوای دو دوره آمادگی و اول ابتدایی، دارای اصل توالی بوده است.

پژوهشی در سال (۱۳۷۶)، توسط ارشادسرابی با عنوان «گذری بر کتاب زبان فارسی ۱ و ۲» صورت گرفته است و منبع مورد بررسی آن، زبان فارسی ۱ و ۲، درس مشترک کلیه رشته‌های دوره پیش‌دانشگاهی، تألیف محمدرضا سنگری، حسن ذوالفقاری و محمد پارسانسب (درشناسنامه کتاب: محمد غلام) بوده است. در این پژوهش، به اشکالات و کاستی‌های کتاب اشاره شده است که برخی از آن‌ها عبارت‌اند از: تعلیم فرهنگ انزوانشینی و تسلیم، نیازمندی به نقد کتاب‌ها و متون مَصَحَّح، کیفیت نامطلوب شرح‌ها و توضیحات، تحلیل‌های ناهنجار از شعر نوگرایان، بی‌حوصلگی در تنقیح، تذهیب و بازیابی نهایی، ناهمسانی رسم‌الخط کتاب‌های درسی و ضرورت رعایت سجاوندی. پژوهشی هم با عنوان «بررسی میزان انطباق محتوای کتاب‌های فارسی دوم و سوم دوره راهنمایی تحصیلی با اهداف کلی و رفتاری آن‌ها از دیدگاه دبیران شهرستان اردبیل در سال تحصیلی ۱۳۷۸-۱۳۷۹» در سال ۱۳۷۸ توسط خالق‌خواه، انجام شده که نتایج آن پژوهش نشان داده است

بابایی در زمینه محتوای کتاب‌های درسی، نظری ارائه داده است و به دنبال آن بر ضرورت تحلیل و بررسی محتوای آن‌ها تأکید کرده است. وی معتقد است که: «به جرئت نمی‌توان گفت کتب درسی، خالی از اشتباه هستند. بدیهی است بازنگری، اصلاح و تجدیدنظر اصولی و علمی در محتوای کتب درسی، آثار و تبعات مثبت فراوانی را در بر خواهد داشت که یکی از آن‌ها ایجاد زمینه مناسب جهت رشد و ارتقای برنامه درسی و به تبع آن، رشد و پیشرفت دانش‌آموزان است». (بابایی، ۱۳۹۲، ص ۴۴)

اکثر صاحب‌نظران حوزه برنامه‌ریزی درسی، شیوه‌های مختلفی را برای سازماندهی محتوا معرفی کرده‌اند که از میان آن‌ها دو شیوه سازماندهی عمودی و افقی، رایج‌تر و پرتکرارتر است. در زمینه سازماندهی یا ارتباط عمودی محتوا، باید گفت که با اصولی مانند توالی، تداوم، وسعت و تعادل مواجهیم. نکته‌ای که ملکی در زمینه محتوای آموزشی و ارتباط عمودی موجود میان بخش‌های مختلف آن، ارائه نموده است به این امر مهم اشاره دارد که دستیابی به اهداف، معمولاً زمان زیادی را می‌طلبد و این امر مستلزم آن است که مطالب یادگرفته شده، طی سال‌های مختلف، یکدیگر را پشتیبانی و تقویت کنند. همچنین توزیع و تقسیم‌بندی فعالیت‌های یادگیری در پایه‌های مختلف، باید به گونه‌ای باشد که موجب سنگینی مطالب در یک پایه نشود. (ملکی، ۱۳۹۶، ص ۲۰۱)

در یک مفهوم کلی، اصل «توالی» به سازماندهی عمودی محتوا در پایه‌های مختلف مربوط می‌شود و در یک مفهوم جزئی نیز، به توسعه یک اندیشه در یک درس خاص اشاره می‌کند. در تعریف «تداوم» نیز به تکرار مطالب اشاره شده است؛ یعنی صاحب‌نظران حوزه برنامه‌ریزی درسی تداوم یا مداومت را، تکرار عناصر اصلی برنامه درسی از لحاظ عمودی دانسته‌اند و معتقدند که باید دقت نمود که فرصت تمرین و پرورش این مهارت به‌طور دائم، در اختیار دانش‌آموزان قرار گیرد.

مهم‌ترین روش‌هایی که از جانب صاحب‌نظران برای تنظیم محتوا با توجه به اصل توالی معرفی شده، به شرح زیر است:

- **ساده به مشکل:** این فرض که آموزش باید از ساده به پیچیده سیر نماید، یکی از اصول تعیین توالی منطقی در برنامه درسی و برگرفته از تلاش‌های «رابرت گانیه» (۱۹۷۷) است.

- **کل به جزء:** به این شیوه «طراحی مفاهیم» نیز گفته‌اند. «نوواک» معتقد است، یک طرح مفهومی به وسیله مرتب کردن نشانه‌های مفاهیم انتخاب می‌شوند؛ به گونه‌ای که جامع‌ترین و کلی‌ترین مفهوم در رأس قرار می‌گیرند و مفاهیم جزئی‌تر در سطوح پایین‌تر سلسله‌مراتب. (ملکی، ۱۳۹۶، ص ۲۸۴)

الف) دانش زبانی

جدول شماره ۱، بررسی توالی و تداوم محتوای زبانی پایه هفتم در کتاب هشتم

موضوع محتوا	محورهای محتوایی در کتاب هفتم	محتوای مرتبط با محورهای محتوایی کتاب هفتم		
		تداوم	توالی	نوع ارتباط
جمله و اجزای آن	نقش فعل در جمله - تعریف نهاد و ارائه نمونه - مفعول - متمم - مسند	تأثیر نوع فعل در تعداد اجزای جمله و جایگاه‌های اسم	*	جزء به کل

جدول شماره ۲، بررسی توالی و تداوم محتوای زبانی در پایه هفتم در کتاب نهم

موضوع محتوا	محورهای محتوایی در کتاب هفتم	محتوای مرتبط با محورهای محتوایی کتاب نهم		
		تداوم	توالی	نوع ارتباط
فعل و ویژگی‌های آن	زمان فعل - شخص‌های فعل و مفرد و جمع بودن آن‌ها - ساخت و صیغه فعل و بن فعل - بن فعل گذشته، تعریف شناسه و مصدر (به‌عنوان یادآوری) - زمان آینده یا مستقبل	مضارع اخباری، التزامی، مستمر - ماضی ساده و نقلی - ماضی استمراری و ماضی مستمر - ماضی بعید و ماضی التزامی	*	کل به جزء
ساختمان کلمه	ساختمان واژه‌های ساده و غیرساده	ساختمان واژه‌های ساده، وندی، مرکب	*	کل به جزء

جدول شماره ۳، بررسی توالی و تداوم محتوای زبانی در پایه هشتم در کتاب نهم

موضوع محتوا	محورهای محتوایی در کتاب هشتم	محتوای مرتبط با محورهای محتوایی کتاب هشتم در کتاب نهم		
		تداوم	توالی	نوع ارتباط
اسم و گروه اسمی	گروه اسمی و معرفی هسته به‌عنوان مهم‌ترین جزء آن - صفت بیانی - صفت اشاره - صفت تعجیبی - صفت مبهم	معرفی وابسته‌های پسین و پیشین با ارائه مثال‌هایی متفاوت با آنچه در پایه هشتم آمده	*	

همان‌گونه که نتایج جداول بالا نشان می‌دهد، مبحث «جمله و اجزای» آن بین دو کتاب فارسی هفتم و هشتم مشترک است. نحوه ارائه این مبحث در دو پایه هفتم و هشتم به شیوه جزء به کل بوده است؛ به طوری که در پایه هفتم، مباحث جزئی‌تری در زمینه جمله و اجزای آن ارائه شده و در کتاب فارسی پایه هشتم به بیان کلیت این مبحث اهمیت داده شده است که مناسب‌تر این بود که قاعده کلی مرتبط با این مبحث نیز در پایه هفتم ارائه شود تا تثبیت آن برای دانش‌آموزان آسان‌تر باشد.

که محتوای این کتاب‌ها، در برخی موارد، انطباق مناسبی با اهداف کلی کتاب نداشته است.

علوی مقدم در سال ۱۳۸۲ به «نقد و بررسی مباحث دستوری در کتاب‌های زبان فارسی مقطع دبیرستان» پرداخته است. نتایج پژوهش حاکی از وجود اشکالات، نارسایی‌ها و ناهماهنگی‌های فراوان در کتاب‌های موردبررسی بوده است. تحقیقی هم در سال ۱۳۸۴ با عنوان «بررسی میزان انطباق اهداف آموزشی با محتوای درس، راهبردهای آموزشی و انتظارات دبیران و دانش‌آموزان، در سال سوم مقطع متوسطه در درس زبان فارسی ۳ به استثنای رشته ادبیات و علوم انسانی در شهرستان دزفول در سال ۱۳۸۴-۱۳۸۳» توسط فاطمه کیوانی فرد در دانشگاه بیرجند انجام شده است. نتایج این پژوهش هم نشان داده است که به‌طور کلی انتظارات دبیران و دانش‌آموزان از درس زبان فارسی تحقق نیافته است.

مندنی زاده در سال ۱۳۸۵ پژوهشی را با عنوان «نقد و بررسی دستور زبان فارسی (۱)»، با هدف بررسی تعاریف، توصیفات و روش‌های تشخیص مقوله‌های زبانی (اجزای سخن) کتاب دستور زبان فارسی ۱ انجام داده است. پیشنهاد پژوهشگر در پایان پژوهش خود، این است که برای زبان فارسی، دستوری اتحادی (ساختاری - معنایی) نوشته شود تا ضعف‌های موجود در محتوای این کتاب‌ها از بین برود. صفایی نیز پژوهشی را در سال ۱۳۹۰ با عنوان «بررسی میزان ارتباط و هماهنگی بین محتوای کتاب‌های درسی فارسی تازه تألیف دوره راهنمایی با اهداف برنامه درسی این دوره از نظر دبیران و صاحب‌نظران» انجام داده است. از نظر اکثر شرکت‌کنندگان این پژوهش، در تألیف کتاب‌های زبان و ادبیات فارسی دوره راهنمایی، در گزینش محتوا به اهداف آموزشی (شناختی، عاطفی، روانی و مهارتی) توجه شده است. هرچند از نظر دبیران، در محتوای این کتاب‌ها بیشتر به اهداف شناختی و روانی و مهارتی توجه شده است و هم‌پوشانی بین محتوا و اهداف عاطفی، ضعیف‌تر از حیطه‌های دیگر بوده است.

۴. تجزیه و تحلیل بخش‌های زبانی و ادبی سه کتاب

در این پژوهش ابتدا مطالب مربوط به دانش زبانی و ادبی هر سه کتاب را، دسته‌بندی نموده‌ایم و پس از مشخص شدن مطالب مشترک بین پایه‌های تحصیلی، به بررسی نوع ارتباطی که بین محتواهای تکرار شده در پایه‌های بعد وجود داشت پرداخته، نتایج را در جداولی مشخص، توصیف کرده‌ایم. در پایان به نقد و بررسی نحوه ارائه محتواهای زبانی و ادبی این سه کتاب پرداخته‌ایم. مراحل بررسی دانش زبانی و ادبی در این سه کتاب به شکل زیر است:

ب) دانش ادبی

جدول شماره ۴، بررسی توالی و تداوم محتوای ادبی پایه هفتم در کتاب هشتم

موضوع محتوا	محورهای محتوایی در کتاب هفتم	محتوای مرتبط با محورهای محتوایی کتاب هفتم در کتاب هشتم		
		تداوم	توالی	نوع توالی
آرایه‌های ادبی (لفظی)	معرفی آرایه تکرار کلمات در شعر و تأثیر آن بر زیباسازی و تأثیرگذاری	معرفی واج‌آرایی و نقش آن در دل‌نشین‌تر ساختن کلام	*	کل به جزء
قالب‌های شعری	قطعه	مثنوی	*	ساده به دشوار
فن ترجمه	معرفی فن ترجمه، مترجم و ابزار کار مترجم	مقایسه جایگاه فعل در جملات فارسی، عربی و انگلیسی	*	کل به جزء

جدول شماره ۵، بررسی توالی و تداوم محتوای ادبی پایه هفتم در کتاب نهم

موضوع محتوا	محورهای محتوایی در کتاب هشتم	محتوای مرتبط با محورهای محتوایی کتاب هفتم در کتاب نهم		
		تداوم	توالی	نوع توالی
موسیقی شعر	معرفی ردیف و تأثیر آن بر بار عاطفی و احساسی کلام گوینده	معرفی ردیف و تأثیر موسیقایی آن بر ظرفیت معنایی شعر	*	
آرایه‌های ادبی (معنوی)	تشبیه و انواع آن- کنایه	جان‌بخشی، مراعات نظیر- پرسش انکاری- تخلص- تضاد- تلمیح	*	ساده به دشوار

نتایج بررسی نحوه ارائه مباحث مربوط به دانش ادبی در سه پایه تحصیلی نشان داده است که مباحث ارائه‌شده در زمینه «آرایه‌های ادبی (لفظی)، قالب‌های شعری و فن ترجمه»، بین دو پایه تحصیلی هفتم و هشتم، مشترک بوده است. توالی ارائه مباحث آرایه‌های ادبی (لفظی)، به این دلیل که بین دو پایه تحصیلی پی‌درپی ارائه شده است و سبب تثبیت آموخته‌های دانش‌آموز می‌شود، ارزشمند است. قالب‌های شعری نیز، مبحث مشترک بین دو پایه است که در پایه هفتم قالب «قطعه» و در پایه هشتم، قالب «مثنوی» معرفی شده است؛ اگرچه با توجه به اینکه مثنوی رایج‌تر و شناخته‌شده‌تر است، بهتر بود اول مثنوی معرفی شود. سؤالی هم که در اینجا مطرح می‌شود این است که چرا در پایه نهم به معرفی هیچ‌یک از قالب‌های شعری اهمیت داده نشده است.

مبحث مربوط به «فن ترجمه»، مبحث دیگری است که ترتیب ارائه آن در دو پایه هفتم و هشتم تابع اصل توالی بوده است؛ یعنی مطالب ارائه‌شده در این زمینه، بین دو پایه تحصیلی یکسان نبوده است. طرح این مبحث در پایه نهم مغفول مانده است.

بررسی مباحث مشترک دو پایه هفتم و نهم نیز نشان داد که بحث فعل و ویژگی‌های آن در هر دو پایه تکرار شده و کلیه مطالب ارائه‌شده در کتاب فارسی نهم، مکمل این مبحث در کتاب فارسی پایه هفتم بوده است. همان‌گونه که می‌بینیم، ارائه این مبحث از پایه هفتم شروع شده و سپس در پایه نهم، با یک سال فاصله ارائه مطالب مربوط به فعل و ویژگی‌های آن، به معرفی جزئیات بیشتری در مورد فعل مضارع و ماضی و انواع آن، اهمیت داده شده است. نقدی که بر چگونگی ارائه این بحث، وارد است؛ این است که اگر این مبحث در پایه هفتم طرح شود، به لحاظ رعایت اصل توالی، مناسب‌تر است و می‌تواند در تعمیق یادگیری یا یادآوری آموخته‌ها، مؤثرتر باشد. مبحث دیگری که بین این دو پایه تحصیلی مشترک بوده است مبحث مربوط به «ساختمان کلمه» است. نقدی که در زمینه ارائه این مبحث در این دو پایه تحصیلی می‌توان داشت این است که اگر این توالی بین دو پایه نزدیک به هم اتفاق می‌افتاد، چه‌بسا یادگیری و تثبیت مطالب، آسان‌تر می‌شد.

مبحث «اسم و گروه اسمی» در دو کتاب فارسی پایه هفتم و نهم ارائه شده است. از آنجاکه مبحث ارائه‌شده در کتاب فارسی نهم، بسیار کوتاه بوده و سطح ارائه آن نیز دشوارتر از پایه قبلی نشده است، می‌توان گفت که در زمینه ارائه این مبحث با اصل «تداوم» مواجهیم و از آنجاکه وقوع این اصل بین دو پایه تحصیلی نزدیک به هم اتفاق افتاده است، می‌توان آن را مزیتی در خصوص ارائه این مبحث، دانست.

نتیجه کلی بررسی این قسمت نشان می‌دهد که رعایت اصل توالی زمانی برای ارائه برخی مباحث زبانی این بخش، لازم است. البته باید بگوییم که در مقدمه هر سه کتاب، در مورد بخش «دانش‌های زبانی و ادبی» چنین آمده است که: «دانش زبانی و ادبی، برگرفته از متن درس است و پیوستگی زیادی با ساختار زبانی درس دارد. آموزش این نکات به درک و فهم بهتر متن کمک می‌کند؛ بنابراین «متن محوری» در این بخش از اصول مورد تأکید است»؛ هرچند تحقق این امر می‌توانست در برطرف ساختن برخی اشکالات موجود در این زمینه مؤثر باشد؛ اما بررسی مباحث ارائه‌شده در زمینه دانش زبانی نشان داد که این مدعی نسبت به ارائه بسیاری از مطالب این قسمت، تحقق نیافته است.

۶. نتیجه گیری

در این پژوهش با توجه به اهمیت کتاب‌های درسی در نظام‌های آموزشی متمرکز؛ که در آن‌ها، محتوا محور مکتوب و مدون تعلیم و تربیت محسوب می‌شود و فعالیت‌ها و تجربه‌های تربیتی دانش‌آموزان توسط معلم، حول محور آن سازمان‌دهی می‌گردد، به نقد و بررسی کتاب‌های درسی فارسی پرداختیم. نتایج پژوهش نشان داد که در ارائه برخی مباحث، توالی مثبتی وجود نداشته و لازم است که مؤلفان به این امر توجه بیشتری داشته باشند. از دیگر نتایج پژوهش این است که در محتوای این کتاب‌ها، به تحقق برخی اهداف بیشتر از سایر اهداف توجه شده است و در محتوای این کتب، توجه به تحقق برخی اهداف مغفول مانده است.

برنامه‌ریزان و متخصصان حوزه برنامه‌ریزی درسی، «یادگیرنده، دانش و جامعه» را سه منبع اصلی تعیین هدف دانسته‌اند. نتایج بررسی‌های صورت گرفته در این زمینه نشان داد که نقش «دانش»، به‌عنوان یکی از منابع تعیین اهداف در برنامه درسی، در تهیه محتوای این کتاب‌ها از بیشترین میزان توجه برخوردار بوده است و پس از آن، دو منبع دیگر مورد توجه بوده‌اند. منبع «جامعه» بعد از «دانش»، بیشترین میزان تأثیرگذاری را در تعیین اهداف و در نتیجه تولید محتوای کتاب‌های فارسی داشته است. به «یادگیرنده» هم به‌عنوان یکی از منابع تعیین اهداف در برنامه درسی، کمتر از دو منبع دیگر اهمیت داده شده است. با توجه به اینکه به منبع «یادگیرنده» نسبت به دو منبع دیگر اهمیت کمتری داده شده، لازم است مؤلفان توجه بیشتری به این منبع، هنگام تعیین اهداف و تدوین محتوایی متناسب با آن داشته باشند.

۷. پیشنهادها

در پایان پیشنهادهایی را برای بهتر شدن محتوای این کتاب‌ها ارائه نموده‌ایم؛ همچنین برای پژوهشگرانی که علاقه‌مند به انجام پژوهش‌هایی در این زمینه هستند، پیشنهادهایی داشته‌ایم. پیشنهادهایی که برای مؤلفان کتاب‌های درسی داشته‌ایم عبارت‌اند از:

- ارائه داستان‌ها، متل‌ها، حکایات و ضرب‌المثل‌ها، چیستان‌ها و لطیفه‌ها برای آشنایی دانش‌آموز با انواع ادبی؛
- ارائه محتواهای داستانی جذاب، نشاط‌آور و طنزآمیز؛
- توجه بیشتر به تحقق اهدافی که برای کتاب‌ها تعریف شده است؛ به‌ویژه اهداف مشترک دو پایه هشتم و نهم مشترک و اهداف اختصاصی پایه نهم.

و پیشنهادهایی که برای سایر پژوهشگران داشته‌ایم به‌قرار زیر است:

- نقد و بررسی میزان ارتباط محتوای کتاب‌های فارسی با نیازهای روز؛

دسته‌بندی مطالب مشترک در زمینه «موسیقی در شعر و نثر ادبی» نیز نشان می‌دهد که مؤلفان کتب درسی نسبت به ارائه این مبحث، به اصل تداوم توجه داشته‌اند. مبحث مربوط به «آرایه‌های ادبی (معنوی)» هم که بین دو پایه هشتم و نهم مشترک بوده است، اصل توالی حاکم است؛ زیرا مبحث ارائه‌شده در این زمینه در دو کتاب، یکسان نیست.

نتیجه کلی بررسی این قسمت نشان می‌دهد که ظاهراً بین مباحث مطرح‌شده در این بخش توالی مثبتی مشاهده نمی‌شود؛ اما این نقص، با توجه به توضیحی که در مقدمه هر سه کتاب در مورد بخش دانش ادبی آمده، قابل چشم‌پوشی است: «دانش زبانی و ادبی، برگرفته از متن درس است و پیوستگی زیادی با ساختار زبانی درس دارد. آموزش این نکات به درک و فهم بهتر متن کمک می‌کند؛ بنابراین «متن‌محوری» در این بخش از اصول مورد تأکید است»؛ لذا عدم پیوستگی مناسب بین مطالب ارائه‌شده در این بخش، از این جهت که مؤلفان هنگام ارائه آن‌ها، به انسجام آن با متن درس توجه داشته‌اند، جبران می‌شود.

۵. بررسی میزان تحقق اهداف در کتاب‌های فارسی سه پایه

برای بررسی میزان تحقق اهداف در محتوای کتاب‌های فارسی، اهدافی که در کتاب معلم (راهنمای تدریس) برای این کتاب‌ها تعریف شده بود، استخراج شد و در جداولی متناسب، بررسی و نتایج به دست آمد. این بررسی‌ها نشان داد که میزان اهمیت اهداف در محتوای کتاب‌های فارسی متفاوت است. همان‌گونه که نتایج نشان می‌دهد، بیشترین میزان تحقق اهداف مربوط به کتاب پایه هفتم است؛ البته لازم است ذکر شود که تعداد صفحات این کتاب نیز بیشتر از دو کتاب دیگر است. پس از کتاب پایه هفتم، تحقق اهداف در پایه نهم بیشتر بوده و پس از آن کتاب فارسی پایه هشتم قرار می‌گیرد. بررسی میزان تحقق اهداف مشترک بین هر سه پایه تحصیلی نشان می‌دهد که به تحقق برخی اهداف در هر سه پایه اهمیت داده نشده است؛ از جمله «رعایت نشانه‌گذاری‌ها در متن / رعایت اخلاق علمی و پژوهشی در حوزه زندگی فردی و اجتماعی» در پایه هفتم، «توانایی درست، خوانا و زیبانویسی» در پایه هشتم و «علاقه به زبان فارسی به‌عنوان یکی از ارکان هویت ملی / رعایت نشانه‌گذاری‌ها در متن» در پایه نهم اهمیت داده نشده است. همچنین میزان تحقق برخی اهداف در محتوای این کتاب‌ها بسیار ناچیز است به‌ویژه «علاقه به زبان فارسی به‌عنوان یکی از ارکان هویت ملی» که با توجه به نقش این کتاب‌ها در تحقق این هدف، می‌تواند به‌عنوان عیب این کتاب‌ها در نظر گرفته شود.

- فارسی پایه هفتم دوره اول متوسطه (۱۳۹۷). دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش. تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران. مؤلفان: حسین قاسم‌پور مقدم، فریدون اکبری شلدره، معصومه نجفی پازکی، محمدرضا سنگری، علیرضا چنگیزی، زهرا سلطانی مطلق.
- فارسی پایه هشتم دوره اول متوسطه (۱۳۹۷). دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش. تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران. مؤلفان: حسین قاسم‌پور مقدم، فریدون اکبری شلدره، معصومه نجفی پازکی، محمدرضا سنگری، شهناز عبادتی.
- فارسی پایه نهم دوره اول متوسطه (۱۳۹۷). دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش. تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران. مؤلفان: حسین قاسم‌پور مقدم، فریدون اکبری شلدره، علیرضا چنگیزی، محمدرضا سنگری، عباسعلی وفایی.
- صادقیان، نبی‌الله (۱۳۷۳). بررسی ارتباط عمودی بین محتوای درسی دوره آمادگی و پایه اول ابتدایی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی. تهران: دانشکده علوم تربیتی. دانشگاه تربیت‌معلم. ۱۶۳ صفحه.
- صفایی، منصور (۱۳۹۰). بررسی میزان ارتباط و هماهنگی بین محتوای کتاب‌های درسی فارسی تازه تألیف دوره راهنمایی با اهداف برنامه درسی این دوره از نظر دبیران و صاحب‌نظران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی. تهران: دانشکده روان‌شناسی و علوم اجتماعی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی. ۹۸ صفحه.
- علوی مقدم، سید بهنام (۱۳۸۲). نقد و بررسی مباحث دستوری در کتاب‌های زبان فارسی مقطع دبیرستان. رشد آموزش زبان و ادب فارسی. ش ۶۷. پاییز ۱۳۸۲. ص ۴۱-۵۱.
- کیوانی فرد، فاطمه (۱۳۸۴). بررسی میزان انطباق اهداف آموزشی با محتوای درس، راهبردهای آموزشی، و انتظارات دبیران و دانش‌آموزان در سال سوم مقطع متوسطه در درس زبان فارسی (۳) به استثنای رشته ادبیات و علوم انسانی در شهرستان دزفول در سال ۱۳۸۴-۱۳۸۳. پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی. دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه بیرجند. ۱۵۹ صفحه.
- _____ (۱۳۹۶). برنامه‌ریزی درسی (راهنمای عمل). چ ۲۷. مشهد: انتشارات پیام اندیشه.
- مندنی‌زاده، اکرم (۱۳۸۵). نقد و بررسی دستور زبان فارسی (۱). پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی. ش ۱۷. (تابستان ۱۳۸۵). ص ۶۵-۸۲.

- نقد و بررسی میزان ارتباط محتوای کتاب‌های فارسی با علایق و نیازهای دانش‌آموزان؛
- بررسی میزان توالی و تداوم بین کتاب‌های فارسی دو یا سه دوره تحصیلی.

منابع

- ارشادسرابی، اصغر (۱۳۷۶). گذری بر کتاب زبان فارسی ۱ و ۲. آینه پژوهش. ش ۴۳ (فروردین و اردیبهشت ۱۳۷۶). ص ۴۲-۵۳.
- بابایی، علی (۱۳۹۲). ضرورت تحلیل محتوای کتب درسی. قم: انتشارات ظهور.
- خالقی‌خواه، علی (۱۳۷۸). بررسی میزان انطباق محتوای کتاب‌های فارسی دوم و سوم دوره راهنمایی تحصیلی با اهداف کلی و رفتاری آن‌ها از دیدگاه دبیران شهرستان اردبیل در سال تحصیلی ۱۳۷۸-۱۳۷۹. پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی. دانشگاه تربیت‌معلم تهران. دانشکده علوم تربیتی. ۱۲۰ صفحه.
- کتاب معلم فارسی پایه نهم دوره اول متوسطه (۱۳۹۴). دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش. تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران. مؤلفان: فریدون اکبری شلدره، علیرضا چنگیزی، حسین قاسم‌پور مقدم.
- راهنمای معلم فارسی پایه هفتم دوره اول متوسطه (۱۳۹۶). دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش. تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران. مؤلفان: فریدون اکبری شلدره، حسین قاسم‌پور مقدم، معصومه نجفی پازکی، علیرضا چنگیزی، زهرا سلطانی مطلق.



عکس از: رحمت‌الله فلاح

در ادامه آقای عباس سلطانیان، مدیرکل دفتر آموزش متوسطه به تبیین وظایف دبیرخانه راهبری درس زبان و ادبیات فارسی اشاره کرد و مهم‌ترین وظایف را این‌چنین دسته‌بندی نمود: کمک به اجرای مطلوب سند درس ملی، برگزاری نشست‌های تخصصی سالانه، تحلیل محتوای برنامه‌های درسی، مشارکت فعال در طراحی و تولید و اعتبارسنجی فعالیت‌های درسی گروه‌های آموزشی، به اشتراک گذاشتن آخرین پژوهش‌های علمی، شناخت و معرفی وبگاه‌ها و معرفی منابع از طریق وبگاه، معرفی اساتید به استان‌ها، گردآوری تجارب برتر و مشارکت در برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های ستادی و اجرای جشنواره الگوهای تدریس.



عکس از: رحمت‌الله فلاح

بخش بعدی برنامه گزارش طرح پژوهشی «سنجش و تحلیل بروندادهای نظام آموزش متوسطه کشور از منظر مهارت‌های چهارگانه زبانی» بود. دکتر مریم دانشگر، مجری این طرح و عضو هیئت‌علمی فرهنگستان زبان و ادب فارسی، گزارشی از نتایج نهایی مطالعه خود را برای حاضران در نشست، ارائه

گزارش نشست «تحلیل برنامه درسی و آشنایی سرگروه‌های درس زبان و ادبیات فارسی متوسطه نظری کشور با سیر واژه‌گزینی و شیوه‌های واژه‌سازی»

توران توکلی^۱

نشست دوروزه کشوری «تحلیل و ترویج برنامه درسی و آشنایی سرگروه‌های درس زبان و ادبیات فارسی دوره دوم متوسطه کشور با سیر واژه‌گزینی و شیوه‌های واژه‌سازی» در تاریخ‌های ۲۱ و ۲۲ دی‌ماه ۱۳۹۸ در فرهنگستان زبان و ادب تشکیل و با حضور تنی چند از مسئولان فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی و وزارت آموزش و پرورش برگزار شد.

نشست روز اول، با تلاوت آیاتی از کلام‌الله مجید و پخش سرود جمهوری اسلامی آغاز شد. ابتدا جناب آقای دکتر غلامعلی حداد عادل رئیس فرهنگستان زبان و ادب فارسی، در مورد گروه‌های مختلف در فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی صحبت کردند، حداد عادل ضمن معرفی برخی گروه‌های پژوهشی فرهنگستان مانند گروه زبان‌ها و گویش‌های ایرانی، گروه دستور خط، گروه زبان و رایانه، گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی، گروه تصحیح نسخه‌های خطی، به وجود بزرگ‌ترین کتابخانه تخصصی زبان و ادبیات فارسی در مرکز فرهنگستان زبان و ادب فارسی اشاره کرد.

رئیس فرهنگستان زبان و ادب فارسی بیان کرد: ما معتقدیم که مشکلات زبان فارسی ابتدا باید در مدارس حل شود و پایه‌ریزی درست انجام شود. در همه دنیا وظیفه آموزش و پرورش، آموزش زبان و خط است.

سپس دکتر فرحناز قائدامینی مدیرکل آموزش و پرورش استان چهارمحال و بختیاری ضمن تشکر و قدردانی از دکتر حداد عادل برای پذیرش برگزاری گردهمایی در فرهنگستان زبان و ادب فارسی بیان کرد: زبان فارسی عامل وحدت است و از زمان کوروش و داریوش تا دوره فردوسی و مولانا و حافظ و هم‌اکنون، عامل وحدت همه فرق و مذاهب بوده است.

وی ضمن اشاره به کمبود نیروهای انسانی و کمبود ساعات درس در این رشته و مشکلات مربوط به کتاب‌های نونگاشت این رشته بیان کرد: باید نهایت تلاش خود را بکنیم که میزان اهمیتی که اولیا و دانش‌آموزان به درس زبان و ادبیات فارسی می‌دهند افزایش یابد و بعد آموخته‌های این درس بیشترین بهره را برای دانش‌آموزان خواهد داشت.

۱ عضو دبیرخانه راهبری زبان و ادبیات فارسی

دبیرخانه راهبری کشوری زبان و ادبیات فارسی مستقر در چهار محال و بختیاری

http://adabiat.gam2.medu.ir/portal/home.php?school_code=1000000179



عکس از: رحمت‌الله فلاح

سپس آقای اکبر شیرزادی، مسئول گروه‌های آموزشی متوسطه نظری، بیان نمود: از سال تحصیلی جاری به تناسب ظرفیت‌ها و امکانات صفر تا صد فعالیت‌های گروه‌های آموزشی به یک استان اختصاص یافته و مقرر گردیده است که برنامه درسی ملی با همکاری فکری همه استان‌ها انجام شود. همه ارزشیابی‌ها توسط دبیرخانه‌ها انجام نمی‌شود و ارزشیابی جامع انجام خواهد شد.



عکس از: رحمت‌الله فلاح

در ادامه آقای قهرمان مردانیان رئیس دبیرخانه راهبری درس زبان و ادبیات فارسی، به اهداف دبیرخانه و بررسی راهکارهای مناسب جهت ارتقای سطح مهارت‌های چهارگانه زبانی و رفع اشکالات درس زبان و ادبیات فارسی اشاره کرد.

سخنران بعدی گردهمایی، دکتر معصومه نجفی پازکی، رئیس حوزه یادگیری زبان و ادبیات فارسی بیان نمود: برنامه درسی ملی یک نقشه راه دارد و برای تألیف، نیاز به یک نقشه راه است. تاکنون همه فعالیت‌ها به توانش دستوری معطوف شده و به توانش ارتباطی اهمیت لازم داده نشده است. درحالی‌که باید در زندگی روزمره به توانش ارتباطی پرداخت.

کرد: «ارزشیابی از مهم‌ترین عناصر برنامه درسی محسوب می‌شود و فرهنگستان زبان و ادب فارسی برای رصد وضعیت آموزش زبان فارسی در کشور، به‌طور متناوب مطالعاتی با محوریت ارزشیابی تدارک می‌بیند. ازجمله این مطالعات طرح پژوهشی «سنجش و تحلیل برون‌دادهای نظام آموزش متوسطه کشور از منظر مهارت‌های چهارگانه زبانی» و ارزشیابی آزمون است که برای تحلیل وضعیت مهارت‌های زبانی و ادبی دانش‌آموختگان نظام متوسطه کشور انجام شده است. در این طرح مهارت‌های خواندن، نوشتن، شنیدن و سخن گفتن دانش‌آموختگان با توجه به تأثیر متغیر جنس و رشته تحصیلی در هفت مرکز استان شامل آذربایجان شرقی، کردستان، کهگیلویه و بویراحمد، مازندران، فارس، یزد و مرکزی، در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۷ بررسی شده است. داده‌های طرح به کمک سه ابزار پرسشنامه متخصصان، پرسشنامه زمینه‌یابی دانش‌آموزان، آزمون استاندارد آزمون (ساخته‌شده در سال ۱۳۹۲ در فرهنگستان زبان و ادب فارسی) جمع‌آوری شده‌اند.

تحلیل نتایج داده‌های حاصل از این مطالعه نشان می‌دهد که دانش‌آموختگان در هیچ‌یک از مهارت‌های زبانی به سطح تسلط نرسیده‌اند. در مقایسه میان مهارت‌ها کم‌ترین امتیاز حاصل مربوط به مهارت خواندن است. این مشکل قبلاً در آزمون‌های بین‌المللی پرلز، که در پایه چهارم دبستان انجام می‌شود، نیز معلوم شده اما نظام آموزشی نتوانسته است با برنامه‌ریزی مناسب مشکل را حل کند بنابراین دامنه آن به سال پایانی مدرسه کشیده شده و گسترش یافته است».

دکتر دانشگر در بخشی از سخنانش درباره مهارت نوشتن دانش‌آموختگان گفت که بیشترین مشکلات نوشتاری آنان به این سه مسئله برمی‌گردد: **بی‌توجهی به استفاده صحیح از علائم نگارشی.** این ضعف حتی در استفاده از علائم نگارشی ابتدایی دیده می‌شود مثلاً موارد متعددی دیده شده که جمله بدون نقطه پایانی بسته‌شده یا بدون هیچ منطقی از ویرگول و علائم دیگر نگارشی استفاده شده است.

تسلط نداشتن بر زبان و کاربرد آن به گونه‌ای که متناسب با گروه سنی و پایه تحصیلی باشد. نوشته‌های عموم دانش‌آموختگان ساختاری ساده با جمله‌بندی‌های نسبتاً ابتدایی دارد که نشان می‌دهد تسلط بر کاربرد ساختارهای متوسط و پیچیده‌تر زبان برای آنان حاصل نشده است.

بی‌توجهی به جمع‌بندی و پایان‌بندی مناسب نوشته. در مجموع شروع نوشته‌ها بهتر و منطقی‌تر از پایان آن‌ها بوده است.

دکتر دانشگر با تشکر از معاونت آموزش متوسطه و دفتر آموزش متوسطه، اظهار امیدواری کرد که آموزش و پرورش از نتایج چنین طرح‌هایی در جهت ساماندهی به وضعیت آموزش زبان فارسی در مدارس و دستیابی به استانداردهای تسلط در مهارت‌های چهارگانه زبانی استفاده کند.

خانم حکیمه خوش نظر از استان آذربایجان شرقی «در تألیف کتب درسی به استان‌های دوزبانه پرداخته نشده است و کتاب‌های درسی نمی‌توانند مهارت‌ها را در استان‌های دوزبانه به‌ویژه در دستور و آرایه تقویت کنند». دکتر فریبا عطاشیبانی از استان خراسان رضوی «همه تأکید بر کسب مهارت نوشتن دارند درحالی‌که این مهارت در هیچ کتابی به دانش‌آموزان آموزش داده نمی‌شود. ادبیات مؤدبانه در کتب قبل بوده حذف شده و لازم است بازگردانده شود».

آقای بهرام تیموری از استان اصفهان «استقلال به مؤلفان داده شود تا در مورد گزینش متن‌ها به صلاح‌دید خود عمل کنند».

دکتر علی سهامی از استان کرمانشاه «مهارت‌هایی مثل مهارت خواندن و شنیدن در اجرا و آموزش درست صورت نمی‌گیرد».

آقای قاسم رستمی‌پور از استان کرمان «مواردی مانند پیامک‌نویسی و پارچه‌نویسی غلط و واگذاری تدریس به معلمان غیرتخصصی به زبان فارسی آسیب می‌رسانند».

آقای مسعود فرج‌زاده از استان البرز «چرا ادبیات تطبیقی، انتقادی و طنز در هیچ پایه‌ای ذکر نمی‌شود و مطالب به‌روز نیستند».

آقای افشین طالب‌خواه از استان قزوین «جای شاعران معاصر مثل شاملو در ادبیات خالی است برای نوشتن کتاب‌های درسی از اساتید بزرگ مثل اسلامی ندوشن و شفیعی کدکنی نظرخواهی کنیم».

دکتر نصرت‌اله صادقلو از استان گلستان «نظام آموزشی ضمن خدمت از زیربنا مشکل دارد و باید تقویت شود. التذاذ ادبی با کنکور تناسب ندارد».

آقای حسن ابراهیم‌زاده از آذربایجان غربی «توجه به قلمرو ادبی خوب است و تفکیک قلمروهای ادبی و فکری به شیوه شمیسا از محاسن کتب درسی است».

دکتر معصومه عابدی از استان مرکزی «در بارمبندی درس ادبیات جایگاهی به روان‌خوانی اختصاص داده نشده است».

دکتر حسین یاسری از گیلان «آیا فارسی لزوماً ادبیات است؟ چرا عنوان کتاب‌های ادبیات فارسی در مقطع متوسطه دو تغییر کرده و فقط عنوان «فارسی» برای آن انتخاب شده است؟»

آقای فرهنگ شهبازی از استان همدان «باید به نگارش اهمیت بیشتری داده شود».

آقای کاظم نامدار از استان مازندران «برخی از مطالب حوزه دستوری فارسی می‌تواند به کتاب نگارش منتقل شود».

آقای روح‌اله عسگری از استان کهگیلویه و بویراحمد «بهتر است آموزش ادبیات بومی و محلی در دروس آزاد مطرح شود».

دکتر بشیر علوی از استان بوشهر «بیان باید از بدیع جدا شود و تفاوت استعاره با کنایه برای کنکور بسیار دردرساز شده است».



عکس از رحمت‌الله فلاح

در ادامه جلسه نقد و بررسی کتاب‌های درسی زبان و ادبیات فارسی و ارائه راهکارهای لازم برگزار شد و سرگروه‌های آموزشی درس زبان و ادبیات فارسی دوره دوم متوسطه سراسر کشور پیشنهادها و نقطه نظرات در مورد کتاب‌های درسی و وضعیت آموزش درس زبان و ادبیات فارسی به شرح زیر اعلام کردند:

خانم طیبه سماوی از استان سمنان «برای تقویت چهارمهارت بایستی معلمان شیوه تدریس تستی را کنار بگذارند».

خانم نوشین لاری‌پور از استان یزد «حضور قدرتمندان به‌یشتتر آموزش و پرورش را در مقابل سازمان سنجش خواستار شدند».

خانم نرگس سیاه‌نوری از شهر تهران «به لزوم همسوسازی کتاب نگارش پایه دهم با کتاب‌های پایه یازدهم و دوازدهم اشاره کردند».

خانم ناهید حاجی‌زاده از استان اصفهان «به لزوم مستند بودن کتاب‌های درسی، آوردن متون و اشعار از شاعران و نویسندگان معتبر و برجسته، مشکلات کتاب‌های علوم و فنون ادبی در عروض و تاریخ ادبیات را بیان نمودند».

خانم فاطمه حسینی از استان قم «همکاران با سابقه کم، قادر به آموزش و توجیه مطالب برای دانش‌آموزان نیستند که می‌تواند خطر بزرگی برای آموزش این درس باشد».

آقای مهدی سیدی از استان کردستان «مهارت شنیدن، مهم‌ترین مهارت است؛ مهارتی که فعالانه باشد و منجر به مهارت‌های بعدی شود. اگر مؤلفان کتب درسی افراد متخصص کار باشند باید بتوانند از متون پیشنهادی خود برای درج در کتب درسی دفاع نمایند».

دکتر زینب علوی از استان خراسان شمالی «برگزاری جشنواره الگوی تدریس برتر بازدهی لازم را ندارند که بودجه زیادی هم برای برگزاری آن صرف می‌شود و بهتر است که این بودجه صرف آموزش معلمان شود که از طریق نهضت سوادآموزی دبیر این درس شده‌اند».



عکس از: رحمت‌الله فلاح



آقای حمید مهرانفر از استان فارس «بهتر است در تألیف کتاب‌های درسی از همکاری استفاده شود که مشغول تدریس هستند».
دکتر حجت‌اله پاک‌طینت از استان خوزستان «چرا باید برای نمونه شعر از نیما یوشیج، پدر شعر فارسی، مثنوی انتخاب شود».
خانم پروانه صفا از استان هرمزگان «توصیفی کردن نمرات دانش‌آموزان حتی در ابتدایی درست نیست».
دکتر آمنه تاک از سیستان و بلوچستان «وحدت قومیت‌ها در کتاب مطرح نشده و مباحث دستوری ناقص طرح شده است از جمله تک‌واژه‌ای صرفی و شمارش آن در وابسته‌های پسین کامل‌تر بیان شود».

سپس کارگاه شیوه‌های آموزش مهارت‌های نوشتن خلاق و ترویج خواندن توسط آقای علی‌اکبر زین‌العابدین برگزار شد.
از برنامه‌های دیگر روز نخست نشست بازدید سرگروه‌های درس زبان و ادبیات فارسی و اعضای دبیرخانه از کتابخانه مرکزی فرهنگستان و باغ کتاب بود.

ورود بی حد و حساب واژه‌های بیگانه بدون تردید به زبان آسیب می‌رساند و از خلاقیت و نوزایی آن می‌کاهد. پاسداری از زبان فارسی مانند پاسداری از محیط زیست است که به عزم و اراده آحاد مردم نیاز دارد. نباید انتظار داشت که همه نیازهای زبان فارسی به واژه‌های جدید را فرهنگستان برآورده کند و در عین حال نمی‌توان انتظار داشت که هر واژه‌ای که ساخته می‌شود به تصویب فرهنگستان برسد. بهترین راه برای تشخیص اینکه چه واژه‌ای ساخته فرهنگستان است رجوع به وبگاه این مؤسسه است.

در ادامه شماری از سرگروه‌های درس زبان و ادبیات فارسی نظرات و پیشنهادها و پرسش‌های خود را مطرح کردند.

دکتر علی سهامی (سرگروه استان کرمانشاه) «بهرتر است فرایند واژه‌سازی را به اهل ادب و آفرینندگان آثار ادبی سپرد».

آقای کاظم نامدار (سرگروه استان مازندران) «نحوه تعامل فرهنگستان با مترجمین مطرح در حوزه‌های مختلف علمی که بخشی از بار برابر سازی واژگان بیگانه را بر عهده دارند، چگونه است؟»

دکتر حسین یاسری (سرگروه استان گیلان) «آیا واژه‌سازی‌های درس نگارش زیر نظر فرهنگستان انجام می‌شود؟ آیا واژه‌های شعرگردانی، حکایت‌نگاری و مثل‌نویسی با مفهوم علمی آنها رابطه‌ای دارد؟»

در ادامه دکتر رضا عطاریان اصطلاح‌شناس و پژوهشگر ارشد گروه واژه‌گزینی فرهنگستان زبان و ادب فارسی سخنرانی خود را با عنوان «اصطلاح‌شناسی و نقش شناختی و آموزشی آن» آغاز کرد. وی سخنان خود را در چهار بخش به صورت زیر تقسیم کرده، ارائه نمود.

- ۱- نقش شناختی - ادراکی زبان مادری در آموزش؛
- ۲- زبان علم و ویژگی‌ها و تمایزهای آن با زبان طبیعی (زبان خودکار)؛
- ۳- تفاوت اصطلاح و واژه و معرفی مثلث اصطلاح شناختی دوزبانه؛
- ۴- مفهوم انگیزش و شفافیت در اصطلاح‌شناسی و معرفی روش انگیزنده آموزشی دوزبانه به عنوان روشی بهینه برای آموزش مفاهیم و اصطلاحات علمی.



عکس از: رحمت‌الله فلاح

برنامه‌های روز دوم ابتدا با بازدید از نمایشگاه دائمی کتاب‌های درسی آغاز شد. سپس دکتر علاءالدین طباطبایی از اعضای وابسته فرهنگستان زبان و ادب فارسی و عضو گروه واژه‌گزینی و همچنین سردبیر مجله نامه فرهنگستان سخنرانی خود را با عنوان «روش‌های واژه‌گزینی یا لفظ‌گذاری» چنین آغاز کرد: «منظور از لفظ‌گذاری این است که اهل زبان برای پدیده یا مفهوم جدیدی که با آن روبه‌رو می‌شوند لفظی اختیار کنند. روش‌های لفظ‌گذاری در همه زبان‌ها کم‌وبیش همانند است» طباطبایی سپس این روش‌ها را به تفصیل و با آوردن مثال‌هایی از زبان‌های فارسی و انگلیسی و عربی چنین شرح داد:

۱- گسترش معنایی، یعنی اینکه یک لفظ مصادیق بیشتری را در بر بگیرد، مانند یخچال و پروانه و ملخ و مجلس که اکنون علاوه بر معانی قدیمشان معنای جدیدی یافته‌اند؛ ۲- وام‌گیری، یعنی پذیرفتن یک لفظ بیگانه؛ ۳- استفاده از عبارت‌های نحوی، که در فارسی عمدتاً شامل مضاف - مضاف‌الیه و موصوف - صفت است، مانند کشتی بخار و قهوه فوری؛ ۴- واژه‌سازی، که منظور از آن ساختن یک واژه مشتق یا مرکب جدید است، مانند کارمند و ماهواره و اقتصاددان.

طباطبایی افزود: سرواژه‌سازی یکی از روش‌های فرعی واژه‌سازی به شمار می‌آید. در این روش با کنار هم گذاشتن حروف آغازین واژه‌های یک عبارت لفظی ساخته می‌شود که از نظر آوایی به یک واژه شباهت دارد، مانند «سیبا» و «نیما» و «پهباد» که به ترتیب از عبارت‌های زیر گرفته شده‌اند: «سامانه یکپارچه بانک ملی ایران» و «نظام یکپارچه معاملات ارزی» و «پرنده هدایت‌پذیر از دور».

وی خاطرنشان کرد که نخستین فرهنگستان ایران در سال ۱۳۱۴ تشکیل شد و در حدود دو هزار واژه به تصویب رساند. در آن زمان بسیاری افراد با واژه‌های مصوب آن فرهنگستان مخالفت می‌کردند اما این مخالفت‌ها به تدریج فرونشست، به طوری که اکنون در حدود هزار واژه از مصوبه‌های آن کاملاً رواج یافته‌اند، مانند خلبان، دادگستری، شهرداری، فروشگاه. طباطبایی افزود که



عکس از: رحمت‌الله فلاح



مثلاً اصطلاح «development» در زبان انگلیسی در حوزه اقتصاد بر مفهوم «توسعه» در حوزه زیست‌شناسی بر مفهوم «نمو» و در حوزه روان‌شناسی بر مفهوم «رشد» دلالت می‌کند. یعنی یک انگلیسی‌زبان که با واژه «development» مواجه می‌شود برحسب بافت و تخصص موردنظر که آیا اقتصاد، زیست‌شناسی یا روان‌شناسی است می‌تواند این بار معنایی انباشته یا به تعبیر تخصصی چندمعنایی واژه «development» را به راحتی تفکیک و درک کند.

به‌طورکلی برحسب ضرورت هم می‌توان از واژه‌های بسیط در واژه‌گزینی استفاده کرد و هم دست به واژه‌سازی بر اساس ترکیب و اشتقاق زد. در ادامه سؤالی با این مضمون مطرح شد که آیا حساسیت فرهنگستان در مورد واژه‌های عربی به همان اندازه واژه‌های انگلیسی است.

دکتر عطاریان در پاسخ به این سؤال چنین گفت:

در مورد اصطلاحات عربی و عربی‌تبار موجود در زبان فارسی باید گفت بسیاری از اصطلاحاتی که از قدیم برای مفاهیم علمی به کار می‌رفته و از عربی وارد زبان فارسی شده‌اند، کاملاً در زبان علمی ما تثبیت شده‌اند و ترکیب‌ها و اشتقاق جدید در زبان فارسی برای آن‌ها ساخته شده است. درحقیقت حضور هزارساله بسیاری اصطلاحات علمی عربی در زبان علمی فارسی رنگ و بوی فارسی به آن‌ها داده و فرهنگستان آن‌ها را فارسی تلقی می‌کند و بنا ندارد که برای آن‌ها معادل‌سازی کند مانند اصطلاحات مربوط به ساختار چشم مثل قرنیه، عنبیه و ... اما فرهنگستان اصطلاحات علمی عربی را که در دوران متأخر ساخته شده‌اند را نمی‌پذیرد. به‌عنوان مثال واژه «قطب» را در نظر بگیرید فرهنگستان این واژه را در برابر «pole» انگلیسی پذیرفته است چراکه «قطب» سابقه‌ای بسیار طولانی در زبان فارسی دارد و ما آن را فارسی

دکتر علی‌اکبر کمالی‌نهاد از استان مرکزی پرسشی را مطرح کردند: با توجه به اینکه محصول واژه‌گزینی عمدتاً واژه‌های مرکب و مشتق است آیا در آینده با کمبود واژه‌های بسیط مواجه نمی‌شویم. از طرفی افزایش بار معنایی واژه‌های بسیط مشکلی ایجاد نمی‌کند. چگونه می‌توان برای این مسائل در واژه‌گزینی چاره‌اندیشی کرد؟

دکتر عطاریان در پاسخ گفت: اگر به من اجازه بدهید با توجه به آنچه از سؤال شما درک کرده‌ام آن را به این صورت بازتولید کنم. الف) آیا نمی‌توان از قابلیت‌ها و ظرفیت‌های واژه‌های بسیط در واژه‌گزینی استفاده کرد و آیا واژه‌گزینی الزاماً به معنی ساختن واژه‌های مشتق و مرکب است. ب) آیا روند واژه‌سازی به روش ترکیب و اشتقاق، به تدریج تعداد واژه‌های بسیط زبان را کم نمی‌کند.

در جواب این سؤالات باید گفت واژه‌گزینی الزاماً به معنی واژه‌سازی نیست. در بسیاری مواد می‌توان با توسعه معنایی و کاربردی واژه‌های موجود برای مفاهیم جدید واژه‌گزینی کرد.

در حقیقت واژه‌گزینان می‌بایستی اساس کارشان در ابتدا بر «واژه‌یابی» بگذارند و در صورت نیاز و در مرحله بعد به واژه‌سازی بپردازند.

به‌عنوان مثال اگر خودرو و صنعت خودرو را در نظر بگیرید اصطلاحی مثل «سپر»، «شمع»، «رکاب» و «دنده» واژه‌های بسیطی بودند که پیش از آن در زبان فارسی وجود داشتند و از طریق مجاز و استعاره توسعه معنایی یافته و برای یک مفهوم تخصصی به کار رفته‌اند.

در مورد بخش دوم (بخش ب) سؤال شما باید گفت تفکیک حوزه‌های علمی تا حدود زیادی مسئله چندمعنایی‌های موجود در زبان علمی را حل کرده است.

بارگذاری کتاب های درسی قدیمی در وبگاه فرهنگستان

۳۴۵ عنوان کتاب های درسی قدیمی فارسی

اهدایی به

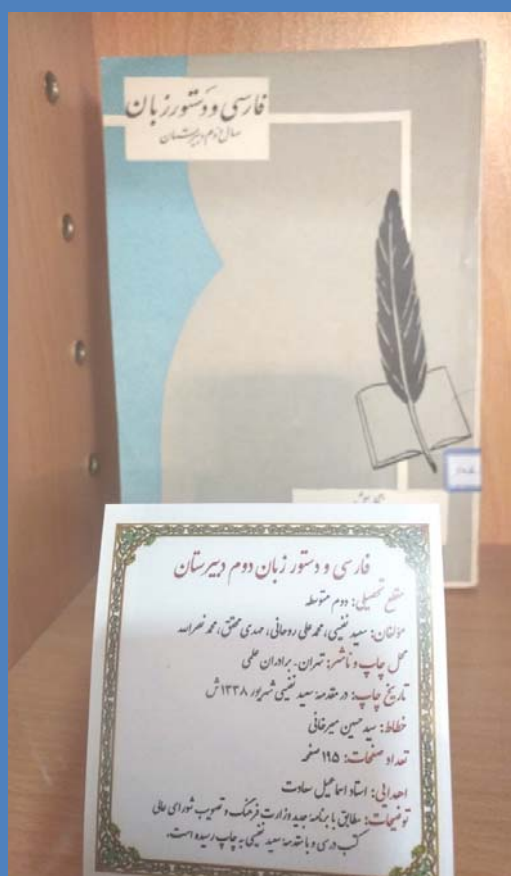
گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی

در وبگاه فرهنگستان

بارگذاری شد و

در نشانی زیر قابل بارگیری است:

کتاب های - درسی / <https://apll.ir/>



تلقى می کنیم. ولی فرهنگستان مثلاً «استقطاب» و «مستقطب» را که عرب زبان در دوران اخیر به ترتیب برای polarization و polarize ساخته اند نپذیرفته و اشتقاق های فارسی «قطبش» و «قطبیده» از ریشه «قطب» عربی تبار را برای آنها ساخته است. یعنی واژه قرضی پذیرفته شده در دستگاه ساختواری فارسی، ساخته و پرداخته شده است. مشابه این کار با برخی واژه های انگلیسی نیز صورت گرفته مثلاً «یون» پذیرفته شده ولی در قالب دستگاه واژه سازی فارسی اشتقاق های «یونیدن» و «یونش» و «یوننده» از آنها ساخته شده است.

فرهنگستان اول نیز واژه های بسیطی مثل بانک و پست و موزه و میکرب را پذیرفته و اشتقاق هایی مانند بانکداری و پستخانه و موزه داری و میکرب شناسی را مطابق قواعد واژه سازی فارسی، ساخته است.

در ادامه نشست دکتر آمنه بیدگلی، معاون گروه دانشنامه تحقیقات ادبی، مطالبی را در مورد دانشنامه زبان و ادبیات فارسی بیان کردند:

تألیف دانشنامه در سال ۱۳۷۱ به تصویب شورای فرهنگستان رسید. از سال ۱۳۸۴ انتشار دانشنامه شروع شده و هر دو سال یک بار منتشر شده است. در سال ۱۳۹۵ جلد ششم منتشر شده است. موضوع دانشنامه: ادبیات پیش از اسلام، جشن ها، اصطلاحات عروض و قافیه و بلاغت، تصوف و عرفان، انجمن های



عکس از: رحمت الله فلاح

علمی و... است. فرهنگستان با همکاری انتشارات سخن دوره دوازده جلدی دانشنامه را در سال جاری ارائه کرده است. دانشنامه مبتنی بر نظام ارجاعی است همچنین گروه دانشنامه از دل این مقالات، مقالات برگزیده را انتخاب و در مجموعه مقالات چاپ می شود.

برنامه اختتامیه این نشست با حضور دکتر غلامعلی حداد عادل و گفت و گو و پرسش و پاسخ با سرگروه های کشوری درس زبان و ادبیات فارسی انجام شد.

همچنین به درخواست سازمان پژوهش و دفتر تألیف، نشست ویژه ای با استان های چندزبانه برگزار شد. در این نشست دکتر معصومه نجفی پازکی از دفتر تألیف کتاب های درسی، دکتر مریم دانشگر از گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی فرهنگستان، آقای اکبر شیرزادی مسئول گروه های آموزشی متوسطه نظری، دکتر علی اکبر کمالی نهاد رئیس اتحادیه انجمن های علمی معلمان زبان و ادبیات فارسی و آقای قهرمان مردانیان مسئول دبیرخانه راهبری درس زبان و ادبیات فارسی به همراه سرگروه های این درس در استان های چندزبانه حضور داشتند.

معرفی کتاب‌های آموزش زبان فارسی در خارج از ایران (۱۹)

تعلیم لسان فارسی

دکتر سیده‌زینا بهروز^۱

تعلیم لسان فارسی، حسین دانش، استانبول، مطبوعه عامره، ۱۳۳۱ق، ۱۳۸ صفحه.

تعلیم لسان فارسی (قسم ثانی)، حسین دانش، استانبول، مطبوعه عامره، ۱۳۳۱ق، ۶۰ صفحه.

تعلیم لسان فارسی (قسم اول)

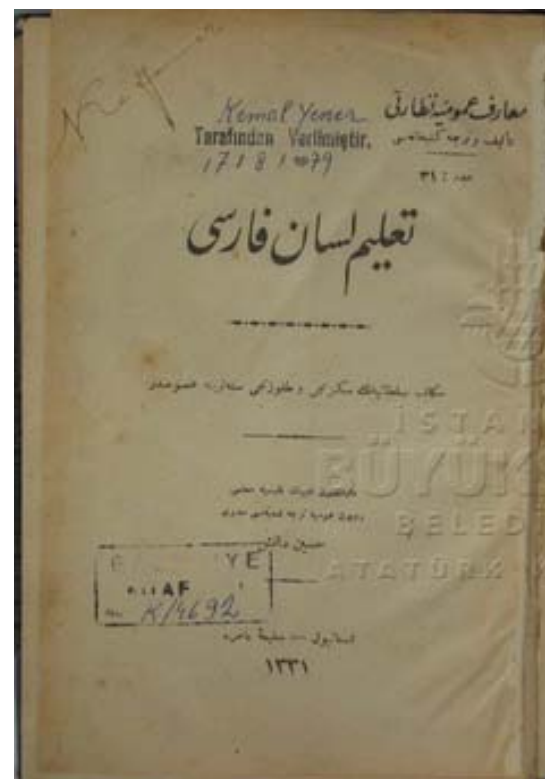
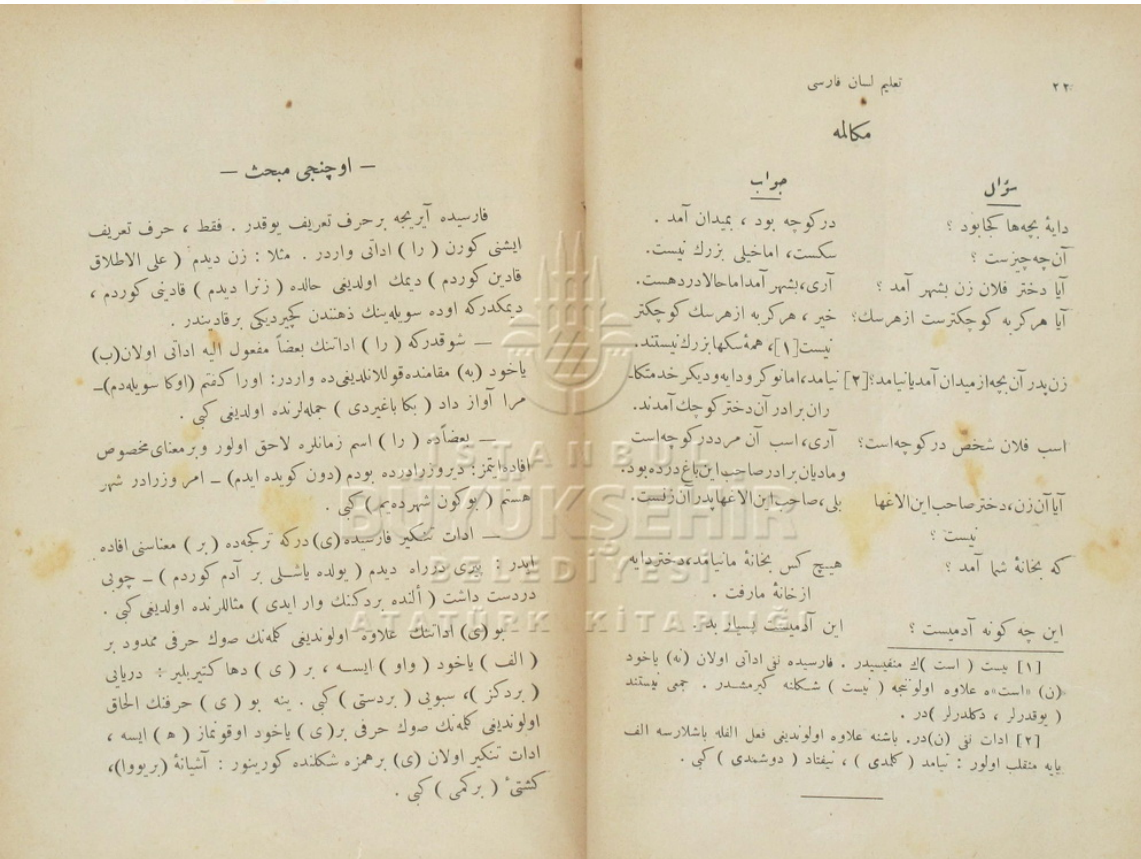
این کتاب مخصوص دانش‌آموزان پایه‌های هشتم و نهم در مکاتب سلطانیه تألیف یافته و مؤلف آن، حسین دانش، معلم ادبیات فارسی دارالفنون و مدیر شعبه ترجمه در دیون عمومی بوده است. تعلیم لسان فارسی در سال ۱۳۳۱ ق در استانبول به چاپ رسیده و قسم ثانی این کتاب نیز با همین مشخصات در دست است که در ادامه معرفی خواهد شد.

ساختار کتاب

تعلیم لسان فارسی دارای ساختار بسیار روشمند و گام‌به‌گام است؛ به‌گونه‌ای که اهداف آموزش زبان و ادبیات فارسی هردو را تأمین می‌کند. کتاب شامل یک مقدمه و بیست مبحث است که هر یک از مباحث نیز به‌طور هماهنگ بخش‌هایی را دربردارند. طرح ویژه این مباحث، آن را با کتاب‌های پیش از خود متمایز می‌کند؛ چراکه افزون بر ارائه شدن نکات دستوری به‌طور دقیق و مفصل، به شرح لغات و تمرین‌های ترجمه به فارسی و ترکی و مهم‌تر از همه به مکالمه فارسی در آن توجه شده است. مؤلف در مقدمه کتاب، روش تدریس آن را برای معلمان به زبان ترکی عثمانی شرح داده که ترجمه آن بدین ترتیب ذکر می‌شود:

۱- «معلمان نخست باید قواعدی را که در این کتاب به‌طور تدریجی انتخاب و مرتب شده‌اند، برای دانش‌آموز توضیح دهند و قواعد آموخته‌شده را با ذکر مثال‌هایی چه از متن کتاب چه از خارج از آن در ذهن دانش‌آموزان جای گیر و تثبیت کنند.

^۱ پژوهشگر فرهنگستان زبان و ادب فارسی، گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی



۲- تمرین هر مبحث را به‌طور شفاهی به زبان ترکی ترجمه کنند و همین‌طور در ذیل سرنامه هر مبحث [ترجمه] بخش پیشین آن را به فارسی به‌صورت نوشتاری نقل کنند.

۳- معلمان می‌بایست دانش‌آموزان را وادارند که جملات متن ترجمه و نیز جملات محتوای تمرین را جداگانه به‌صورت مکالمه تکرار کنند و بدین ترتیب برای کسب مهارت در خواندن و نوشتن فارسی همت بگمارند.

۴- دانش‌آموزان می‌بایست عبارت‌های آورده‌شده در ذیل سرنامه مکالمه در پایان هر مبحث را به حافظه بسپارند تا به یاری لغات جای‌گیرشده در حافظه‌شان بتوانند جملات دلخواه خود را بسازند و اندک‌اندک توانایی مکالمه و ارتباط پیدا کنند.

۵- این کتاب معمولاً به دانش‌آموزانی که درس فارسی را می‌گذارند معرفی می‌شود و از آنجاکه محتوای آن با گفتار رایج زبان فارسی در محافل رسمی و غیررسمی ایران به‌طور تام تطبیق می‌کند، دارای امتیازی ویژه است. از این‌رو، هم بر محور آشنایی و انس با ادبیات فارسی و هم بر محور مکالمه فارسی ترتیب یافته و نیازی به گفتن نیست که چنانچه این مباحث را معلمان با کفایت تدریس کنند تا چه حد اهمیت بیشتری خواهد یافت» (دانش، ۱۳۳۱ الف: مقدمه).

مباحث بیست‌گانه کتاب نیز نمونه جالبی از روش و محتوای تدریس، در سال ۱۳۳۱ ق را نشان می‌دهد که از سال‌های شروع تحولات در زمینه آموزش مدرن بوده است. از این‌رو، در اینجا، مثال‌هایی از این مباحث در جدولی ارائه می‌شود.

جدول ۱. محتوای کتاب تعلیم لسان فارسی (قسم اول)^۱

مباحث	نکات دستوری	نمونه فهرست لغات	نمونه متن فارسی (برای ترجمه به ترکی عثمانی)	نمونه متن ترکی عثمانی برای ترجمه به فارسی	نمونه مکالمه (سؤال و جواب)
۱	تذکیر و تأنیث در اسم و صفات مفعول صریح و غیرصریح مفعول منه، مفعول معه، مفعول فیه سبب و اختصاص ادات جمع صفت و موصوف	پدر، آری، مادر، نه، نامه، کجا؟، پیر، است، خوب، نیز، اما ...	پدران نیکند و مادران جوانند. مرد پیر آنجا بود. آیا زن کجا بود؟ ... پک کوچکدر ...	قیز بیوکدر، پدر ایی دکلددر، چو جوق پک کوچکدر ...	- آیا پسرها بزرگند؟ - خیر بزرگ نیستند خیلی کوچکند. - زن‌ها و بچه‌ها و مردهای خوب کجا هستند؟ - اینجا بودند اما اکنون اینجا نیستند.
۲	ترکیب وصفی ترکیب اضافی و معانی آن صفات تفضیلی و عالی ادات پرسشی (چند؟) صفات ملکی	اندک، این، آن، همین، چه قسم؟، مهربانی، است، کدام؟، چه قدر؟، چنین و چنان، هستی، هستند ...	چگونه باغیست؟ باغ خویست اما کوچک است. مرد کیست؟ او نوکر پدر منست. ...	بو یرده بر چوق آتدر، اوکوزدر، قویوندر، قاطرلر و اشکلر واردر ...	- آیا هر گربه کوچکتر از هر سگ است؟ - خیر، هر گربه کوچکتر از هر سگ نیست؛ همه سگها بزرگ نیستند. - این چگونه آدمی است؟ - این آدمیست بسیار بد. ...
۳	معانی «را» حروف تنکیر و تعریف «ی» نسبت و مصدریت ادات استفهام: مگر و آیا	دارم، داری، ... دادم، دادی، ... دیدم، دیدی، آبی، سبز، ... خیلی، زیاد، ... که؟، چه؟، چرا؟ کرا؟	در مملکت ایران رودخانه زیاد نیست. آیا اسب‌های شاه را دیدی؟ آری، آنها را در شهر دیدم. ...	پادشاه اوشاغک اونده بولونان ایی آدمی کوردی، نهر بو مملکتده ایدی ...	- بر سر پل کرا دیدی؟ - بر سر پل شخصی سیاه دیدم. - آیا تو پول سیاه داری؟ ... - میوه آن باغ نارس است و برای بچه خوب نیست ...
۴	ضمایر شخصی منفصل ضمایر شخصی متصل	قصه، روز، هرچه، هرآنچه، هم، نیز، باید، باشی، حاجت دارد به، ... توانگر، دولتمند، برتر...	روزی شخصی با خود گفت که هرچه خدا هم در آسمان هم بر زمین آفریده آن همه را برای انسان آفریده است. تو نباید لاف بزنی، ... ترا نیز برای من آفریده است ...	بر کون بر پادشاه بر دیلنجی کوردی که او دیلنجی درویش ایدی. پادشاهه دیدى که: ...	- (آیا) شما کتاب خود را به پسر آن گدا دادید؟ - خیر، آنرا به وی ندادم، به گدایان چیزی ندادم. - چه چیز روی بینی آن شخص نشسته باو گفت من از تو برترم؟ - من چیزی بر بینی وی ندیدم، اگر پشه بر بینی او بود چگونه چیزی گفت؟ ...
۵	اعداد اصلیه اعداد مرتبیه (ترتیبی) اعداد کسری	برده، چند تومان، می‌ارزید؟، پول سیاه، بی، هرگز نه، جهت، درباره...، جز، اگر بفهمند، می‌رسد شخصی دولتمند بی‌فهم از طوطی پرسیده گفت: آیا تو به سی تومان می‌ارزی؟ گفت: چرا ...	بر دیلنجری بیر پادشاه کوردی و اوکا دیدی که: ای پادشاه! سن پک زنگینسک ...	- آن دولتمند چه چیز از طوطی پرسید؟ - آن دولتمند از طوطی پرسید که آیا تو به سی تومان می‌ارزی؟ - ... بعد از آن طوطی را چه کرد؟ - طوطی را آزاد کرد. مرغ بیچاره پرید و به جنگل رفت....
۶	ادات استفهام: چه؟، که؟، ادات موصول: آنچه، آنکه، ... هرکه، هرآنکه، هرکسی که، هرکدام ...	امروز، دیروز، پریروز ... فردا، پس فردا، ... صبح، بامداد، یافتید، مبادا، بینم، بیایم، نزد ...، خدا نکند...	شخصی به نوکر خود گفت: فردا صبح اگر دو کلاغ در یک جا نشسته بینی، مرا خبر ده تا آمده آنها را ببینم و فال خوب ببابم...	بر درویش بر ماناو رکانه گیتدی. ماناو اونک ایشنی چابوق بیتیرمدیکی ایچون ...	- در آن حکایت آقا و کلاغ، آن نوکر چه چیز دید؟ - او دو کلاغ در یک جا نشسته دید ... اما چون آقا رسید یکی از آنها پریده بود.

^۱ برای حفظ امانت رسم الخط اصلی کتاب بدون تغییر آمده است.

مباحث	نکات دستوری	نمونه فهرست لغات	نمونه متن فارسی (برای ترجمه به ترکی عثمانی)	نمونه متن ترکی عثمانی برای ترجمه به فارسی	نمونه مکالمه (سؤال و جواب)
۷	ضمایر مطاوعت: خود، خویش، خویشتن ...	بخیل، برفت، پنهان، افتاده است، می‌خواهم، دراز، شتافته، قبل (از)، بعد (از)، انعام، می‌باشد، التفات ...	بخیلی به دوست خود گفت: هزار تومان نزد بنده می‌باشد، التفات فرموده امشب الاغ خود را به من عاریت بدهید ...	پادشاهلردن بری رؤیاده بوتون دیشلرینی دوشمش گوردی. بر معبر چاغیرتوب ...	-که بود که نقد خود را پنهان کرد؟ -بخیلی بود که نقد خویش را در زمین پنهان کرد. -... بخیل چگونه نقد رخود را بازیافت؟ -بخیل حيله‌ای اندیشید که در قصه مذکور گذشت ...
۸	مفعول‌الیه (به...) بدان، بدین، بدیشان، ... ادوات مرکبه	نقاش، یکدیگر، بکشد، درب، دروازه، گمان می‌بردند ...			
۱۱	فعل امر حاضر	دزدیدن، نگاهبانی، مهتر، دغلباز، پیشکش، آفتاب، ...	سواری به شهر رفت و شنید که در آنجا دزدهای بسیار می‌باشند. ترسید که مبادا امشب آمده اسبش را ببرند ...	بر گون بر پادشاه کندی سراینک طامنده ایاقده طوربیورایدی. بر آدمک دیوار ...	-آن سوار از چه چیز ترسید؟ -ترسید که مباد دزدها اسبش را ببرند. -پس چه کرد؟-آیا کسی را نداشت که اسبها را نگاهبانی کند؟ -آری نوکری داشت که ...
۱۲	فعل مستقبل فعل وجوبی فعل اقتداری	گشتن، گردید، پوشیدن، سرشت، دانا، خاموش، کشتزار، بلندی، قوم و خویش، اکنون ...	شخص بی‌ایمانی پیش درویش دانای متقی رفته از وی جواب سه مسأله را خواست: اول آنکه علما چرا می‌گویند که خدای تعالی در هر جا حاضر و ناظر است ...	بر گون بر پادشاه وزیر اعظمیله برلکده طولاشمق اوزره شهردن طیشاری چیقندی ...	-احوال شما چطور است؟ -منت خدای را خوبست، از التفات شما ... -مدتی است ک بنده منتظر ملاقات سرکار بوده‌ام ...
۱۳	فعل حکایه حال فعل حال مضارع فعل ماضی قریب مصدر، مصدر تام اسم مفعول طرز ترتیب جملات در فارسی	آورده‌اند که ...، پیشدادیان، یقیناً، ناگاه، از آن که؟، مال که؟، بنا نمودن، بیشتر، بیشتر، ...	آورده‌اند که نخستین پادشاه ایران «کیومرث» بوده است. درباره وی ایرانیان می‌گویند ...	بر گون سلطان (ابراهیم ادهم) کندی سراینک قپوسنده اوطورمش ایدی و کندی ...	آیا شما شاهنامه خوانده‌اید؟ آری، من قدری از آن خوانده‌ام و شعرهای «فردوسی» را بی‌نهایت پسندیده.
۱۴	مصدر (...دن، ...تن) و استثناها امرحاضر فعل لازم و متعدی	ضحاک (ده‌آک)، شداد، از راه افتادن، دستگیر، گماشته، سپاهی، قاطردار، ...	پس از وفات تهمورث «جمشید» برادرزاده وی بر تخت نشست. گویند که شراب در عهد او پیدا شد ...	بر قاج تاجر بر پادشاهک حضورینه بر قاج گوزل آت کوتوروب صاتمق ایستدیلر ...	چند سال است که سرکار شما در ایران تشریف دارید؟ شش سال می‌شود که بنده وارد اصفهان شده‌ام ...
۱۵	چه؟، که؟، نه (+ ام، ای، است، ایم، اید، اند) فعل امر حاضر غیرقیاسی	مور، زنجره، لانه، در یوزه، مایه، فسردن، اگر بد نگیری ز من...	مور و زنجره به شادی شب و روز زد یکسره / به گرمای مردادماه زنجره ...		-زنجره در ایام تابستان چه کرد؟ -زنجره در ایام تابستان یکسره شادی کرد ...
۱۶	جدول افعال امر حاضر غیرقیاسی	دزد، لخت کردن، سیم، بغل، بسته، به کار خوردن، ...			-در شهر چه خبر بود؟ آیا می‌دانید که چاپار رسیده است یا خیر؟ - چیزی قابل‌عرض نبود.

مباحث	نکات دستوری	نمونه فهرست لغات	نمونه متن فارسی (برای ترجمه به ترکی عثمانی)	نمونه متن ترکی عثمانی برای ترجمه به فارسی	نمونه مکالمه (سؤال و جواب)
۱۷	انواع ترکیب‌های وصفی (صفت‌های مرکب)	من، آهن، زغن، میزبان، مهمان، کلوخ، سرگردان، سراغ نیافت ...	شخصی صد من آهن پیش دوستی امانت گذاشت. به سفر رفت، چون مراجعت نمود ...		
۱۸	ضروب امثال فارسی با ترجمه به ترکی (۳۸ مثل)	مثال: از دل برود هر آنچه از دیده برفت	حال نداشتن، چاهیدن، نبض دیدن، چتر، آبگوش، ...		- آیا شما ناخوشید (حال ندارید)؟ - بلی عزیز من، سرم خیلی درد می‌کند و تب دارم. - چند روزست که ناخوشید؟
۱۹	ادامه ضروب امثال فارسی (۳۸ مثل دیگر)	مثال: نابرده رنج گنج میسر نمی‌شود، زیر کاسه نیم‌کاسه است، دزد نگرفته پادشاه است. ...			- امروز قدری دیر تشریف آوردید... - ببخشید گرفتاری داشتم که مانع شرفیابی شد ... - بلی اما می‌دانید که ما فرنگی‌ها اوقات خود را تقسیم می‌کنیم ...
۲۰		نزار، حطاب، بیتاب، بستوه آمدن، پرداختن از چیزی ...	پیرمرد نزار و شکایت وی از روزگار این حکایت شنو که حطابی / تنگدستی، فقیر و بیتابی / پشت‌های از حطب نهاده به دوش / برف پیری نشسته بر سر و روش / ...		

همان‌طور که در جدول بالا مشاهده می‌شود، به تدریج که بر دایره نکات دستوری و لغات دانش‌آموزان افزوده می‌شود، متون فارسی و ترکی نیز از شکل جملات منفرد و بدون ربط منطقی، به سمت متن‌هایی یکپارچه و منسجم پیش می‌روند و رفته‌رفته انواع موضوعات اخلاقی، حکمی، مطایبه و طنز را در بر می‌گیرند. در بخش فهرست لغات که بر اساس لغات ناآشنا و جدید متن تنظیم شده است نیز مشاهده می‌شود که تا پیش از بیان نکات دستوری در مورد زمان‌های فعل و مصادر، درج افعال در مدخل‌ها به جای صورت مصدری، به صورت فعل (دارای شخص و زمان) بوده تا دانش‌آموز درگیر قاعده فعل و مصدر در مباحث آغازین نشود و به تدریج که این مباحث تدریس شده، اصول فرهنگ‌نویسی نیز در بخش فهرست لغات رعایت شده است. در بخش مکالمه نیز سؤال و جواب‌ها مبتنی بر متن فارسی‌اند اما گاهی موضوعات مستقل و غالباً مربوط به ارتباطات روزمره و عمومی دارند.

تعلیم لسان فارسی
۲۹
بدر آن پسر سینه به برادر بزرگ آن درباغ بودم، اما حالا هچکس آنجا دختر کوچک داد . نیست .
- میوه آن باغ نارس است و برای بچه‌ها خوب نیست .

دردنچی مبحث -

ضائر شخصی فارسیده برنوعی (منفصل) و دیگر نوعی (متصل)
اولق اوزره ایکی نوعدر . منفصل اولانلری بولورد :

مفرد متکلم - من بن
مفرد مخاطب - تو سن
جمع متکلم - ما ما
جمع مخاطب - شما شما
مفرد مخاطب - او - وی او

مکالمه
بچه‌ها در جمله بوضوح آرزو سندن برصفت نپرسه ، ضمیرلر تامیله ایملر کی کسره ایله اوصفتیه ربط اولونورلر و اوصفتیه برر ترکیب وصفی وجوده کنیرلر : من کناهکار (بن کناهکار) - توی شرمسار (سن اوتانان) سن محجوب) - مای شوخچشم (بز عازسزلر) کی .
(ها) و (شما) ضمیرلرینه ، دائرة شموللری دهه زیاده توسیع ابدلک ایسته نپرسه ، ادات جمع اولان (ها) ده علاوه اوله بیلیز : ماها (ززلر) ، شاها (سزلر) کی : (من) و (تو) ضمیرلرینه مفعول صریح اداتی اولان (وا) الحاق اولونجه (من) و (تو) تک صوکلر نده کی (ن) و (و) حذف اولونره رق (مرا) و (ترا) شکنده قوللایلیز . ضائر متصله فارسیده ضائر منقصدن دهه صیق استعمال اولتور .

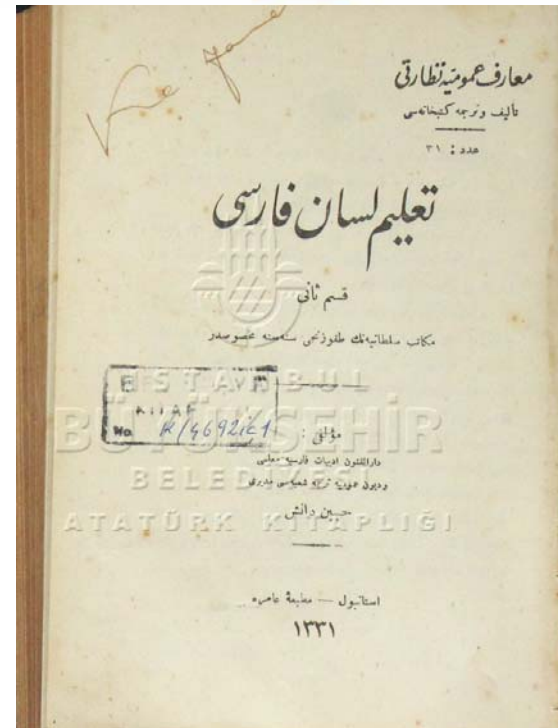
تعلیم لسان فارسی
۲۸
ترجمه
پادشاه اوشاغک اوندی بولونان آبی آدمی کوردی (پادشاه کوردی او آبی آدمی که اوشاغک اوندی ایدی) . نهر بوملکتده ایدی . بن کنانی خانم سلطانک اوشاغنه بردم . خانم سلطانک قیزلری قیرمنی الماری و ساری آرمودلری کوچوک چوچوقله ویردیلر . بن کوچوک اوستنده سیاه آنلره بر آراهه کوردم و خدمتجیلره یاره بردم . کدی بی باغجهده یاخود اوده کوردیکزمی ؟ باغجهده دکدی ، فقط سوقاقده ایدی . بوملکتده اشکرا اکثریا بیاضدرلر . قاطری اولک صاحبیه ویر . چوچوقلرک سود نپهسی کوچکتری شهرک بولک میداندی کوردی . برادم بوشهرک سوقاقلرنده هر آتک باشنده برصاریق کوردی . سزنه کوردیکز ؟ بن هیچ برشی کوردم . فقط قیزلر شو آغاجک تپه‌سندی بر قوش کوردیلر .

سؤال
آن زودخانه کجاست ؟
آه‌لولا و کلا بهای خوب (در آن زمین هست ؟)
برسریل کرا دیدید ؟
اسمت چیست ؟
آیا تو بول سیاه داری ؟
م جواب
آن دودخانه در کشور ایران است .
آری ، میوه‌های ایران بسیار است و خیلی خوب نیز هست .
برسریل شخصی سیاه دیدیم .
اسم بنده حسن است .
(خیر ، بول سیاه ندارم ، بول سفید دارم .)

ساختار کتاب (قسم ثانی)

فقط باید گوش کنند. متعاقب آن، معلم یک بار درس را کلمه به کلمه و یک بار جمله به جمله به زبان ترکی ترجمه کند و درائتای ترجمه صورت تلفظ و معنای آن‌ها را به دانش‌آموزان تفهیم کند. پس‌ازآن، سؤالات موجود در تمرین‌ها را در کلاس در مقابل دانش‌آموزان، خودش ایراد کند و جوابش را نیز خودش بدهد و معنای سؤالات را تماماً به دانش‌آموزان بفهماند و چنانچه لازم باشد توضیحاتی نیز از خارج از کتاب بدانها بیفزاید. بدین نحو، با سؤال و جواب فارسی با دانش‌آموزان ارتباط برقرار کند و بر آن مداومت کند تا از این طریق دانش‌آموزان ممارست بیشتری داشته باشند و تدریجاً جهت این فعالیت از سویه معلم به سمت دانش‌آموزان هدایت شود. این روش همچنان می‌بایست ادامه یابد و دانش‌آموزان نیز سؤال و جواب‌های هر درس را بنویسند تا در نوشتن هم مهارت پیدا کنند. (دانش، ۱۳۳۱ ب، مقدمه) در جدول زیر محتوای کتاب قسم ثانی برای اطلاع و استفاده علاقه‌مندان و پژوهشگران خلاصه شده است.

کتاب تعلیم لسان فارسی (بخش دوم) از همین مؤلف، مخصوص دانش‌آموزان پایه نهم مکاتب سلطانیه است. این کتاب برخلاف کتاب قسم اول با هدف قرائت فارسی تدوین شده است و در آن به مباحث دستور زبان و معانی لغات بخش جداگانه اختصاص داده نشده است بلکه تنها حاوی متون گوناگون است که نکات ضروری آن‌ها در پاورقی ذکر شده است. از این رو، روشی که مؤلف برای تدریس آن در مقدمه بیان کرده با کتاب پیشین متفاوت است. وی تأکید کرده است که معلم باید ابتدا مطالب مهم کتاب را بلند و با طرز و آهنگ اسلوب فارسی، بدون ترجمه بخواند و دانش‌آموزان



جدول ۲. محتوای کتاب تعلیم لسان فارسی (قسم ثانی)^۱

درس	عنوان متن (نثر)	شعر ضمیمه (بیت نخست)	شاعر	نمونه تمرین (سؤال نخست)
یکم	پند سودمند	زیان می‌کند مرد تفسیردان / که علم ادب می‌فروشد به نان	شیخ سعدی	در کودکی درس را چگونه باید خواند؟
دویم	نیکوکاری	بنی آدم اعضای یکدیگرند / که در آفرینش ز یک گوهرند	شیخ سعدی	کرا باید پرستید؟
سوم	دبستان	حکمت طلب و درستی آموز / تا به نگرند روزت از روز	نظامی گنجوی	در چندسالگی به دبستان آمدید؟
چهارم	خانه	مور در خانه خود حکم سلیمان دارد	—	دیوار خانه با چه اندوده است؟
پنجم	کودک دیرخیز	صبح است بین مؤذن آواز کشید / آوازش را ز دور هر گوش شنید	سیاحت‌نامه ابراهیم بیگ	کودک تنبل تا کی می‌خوابید؟
ششم	سوداگر آبگینه فروش	به ره می‌رفت استادی مهینه / خری می‌برد بارش آبگینه	حسین دانش	سوداگری چه در قافله داشت؟
هفتم	مرد پیر و زنش	دل به فرزند و زن مده بسیار / که بود پس گرفتنش دشوار	حسین دانش	پیری در حال نزاع به زن جوان خود چه گفت؟
هشتم	باید کار کرد	شب پراکنده خسب آن که پدید / نبود وجه بامدادانش	شیخ سعدی	همه ساکنان این کره خاک چه می‌کنند؟
نهم	مست و عسس	چون می‌بینی که ناتوان و مستم / از بهر خدا بگیر دستم	خیام - دانش	عسسی در نیمه‌شب چه دید؟
دهم	بهمن	به یک دست نتوان گرفتن دو به / یکی را بگیر و یکی را بنه	حسین دانش	همه‌کاره چه درمی‌آید؟
یازدهم	خانه و طرز ساخت آن	نام نیکو گر بماند ز آدمی / به کازو ماند سرای زرنگار	شیخ سعدی	خانه شما چند مرتبه است؟
دوازدهم	باغ‌ها	فضل خدای را که تواند شمار کرد؟ / یا کیست آن‌که شکر یکی از هزار کرد؟	شیخ سعدی	باغ‌ها با چه پوشیده‌اند؟
سیزدهم	مرغزارها و بیشه‌ها	پر از دیو و دد این جهان بیشه‌زار / در آن مه ز کهرت برآرد دمار	حسین دانش	چون از شهرها بیرون می‌رویم به کجا می‌رسیم؟
چهاردهم	زن و به رودخانه افتادنش	خوی بد در طبیعتی که نشست / نرود جز به وقت مرگ از دست	شیخ سعدی	که به رودخانه افتاده بود؟
پانزدهم	مردم‌گریز	تنی از مردم ایران از شهر / شد گریزان به سوی کوه رمان	یکی از ادبای ایران	به مردم‌گریز چه گفتند؟
شانزدهم	دکاندار و حاکم	ریاست به دست کسانی خطاست که از دستشان دست‌ها بر خداست	شیخ سعدی	یکی از دکانداران اصفهان چه کرد؟
هفدهم	خلیفه و وزیرش	ای که ایمن نیافتم به جهان / ساکن دیر و خانقاه از تو	یکی از ادبای ایران	یکی از خلفا به وزیر خود چه گفت؟
هجدهم	لوئی و فضیلت خاموشی	بهرتر از گفتن است خاموشی / هم به از خاموشی فراموشی	یکی از ادبای ایران	لوئی پنجم که بود؟

^۱ برای حفظ امانت رسم‌الخط اصلی کتاب بدون تغییر آمده است.

درس	عنوان متن (نثر)	شعر ضمیمه (بیت نخست)	شاعر	نمونه تمرین (سؤال نخست)
نوزدهم	وزیر و باک او	یکی خارکش مرمر دل بسوخت/ که می گفت و رخساره برمی فروخت	یکی از ادبای ایران	یکی از وزرا به کجا می نگریست؟
بیستم	درویش	نور انصاف همچو خورشید است/ که بتابد همواره بر گردون	یکی از ادبای ایران	درویشی در کجا نشسته بود؟
بیست و یکم	سال و اقسام آن	ز فرودین چو بگذشتی مه اردیبهشت آید / دگر خرداد و تیر آنگاه مردادت همی باید	_____	سال را تقسیم می کند به چه؟
بیست و دوم	جانوران	نوع بشر ندارد اندر نهاد پاکی / مودی ترند از مار این کرمان خاکی	_____	جانوران چه می کنند؟
بیست و سوم	ظریف و پسرش	مرد دانا نکند در دو جهان میل دو کار / تا همه عمر ز آفت به سلامت باشد	ابن یمین	یکی از ظرفا چه داشت؟
بیست و چهارم	مؤذن بدآواز	گر تو قرآن بدین نمط خوانی / ببری رونق مسلمانی	شیخ سعدی	شخصی بدآواز چه می کرد؟
بیست و پنجم	درویش و به چاه افتادن او	بیچاره ای که در غم ایام مبتلاست / غیر از سکون و صبر ورا هیچ چاره نیست	یکی از ادبای ایران	درویشی را در بیابان چه افتاد؟
بیست و ششم	پسر عاشق و پدرش	با پدر گفت عاشقی روزی / که ندیدی کرشمه خوبان	یکی از ادبای ایران	یکی از شیفته طبعان چه به پدر خود گفت؟
بیست و هفتم	طیب فارسی ندان	ای جفاجو ز مردم آزاریت / تا یکی مردمان به جان آیند	یکی از ادبای ایران	یکی از جبابره پیش که رفت؟
بیست و هشتم	طیب و گورستان	آن طیب که یک دو تن نکشد / نزد مردم نیازموده بود	یکی از ادبای ایران	طیبی در وقت گذشتن از گورستان چه می کرد؟
بیست و نهم	حواس پنجگانه	_____	_____	چشمتان چه می بیند؟
سی ام	_____	_____	_____	بینی تان چه درمی یابد؟
سی و یکم	_____	پادشاهی پسر به مکتب داد / لوح سیمینش در کنار نهاد	شیخ سعدی	چه چیز را می توانید به یاد بیاورید؟
سی و دوم	کشیش و تورات خواندن او	کس ندیده است چنان جانوری / کاین همه جانوران را زاید	یکی از ادبای ایران	کشیشی در کجا تورات می خواند؟
سی و سوم	روزنامه نویس	تو خود از مردمان مجهولی / کیستی تا در آرمت به شمار	یکی از ادبای ایران	شخصی پیش که رفت و چه گفت؟ روزنامه نویس بدو چه جواب داد؟
سی و چهارم	ناپاکی و بی باکی	حال مردم چنان بشد برباد / که خدا و رسول رفت از یاد	حسین دانش	از زندگی چه پرسیدند؟
سی و پنجم	مرد خانه خراب	بیچاره را که هستی و مکن ز دست رفت / چیزی بجز خدای نماند برای او	یکی از ادبای ایران	شخصی را دیوانیان چه کردند؟
سی و ششم	لوازم، وسایل، نتایج	هر قضایی سببی دارد و من در غم دوست / اجلم می کشد و درد فراقم سبب اوست	شیخ سعدی	اگر دهانتان را ببندید چه می شود؟ اگر چشمانتان را بپوشید چه می شود؟
بیست و هفتم	خصلت بوزرجمهر	خران را نگه کن که با پشت ریش تحمل نمایند بار گران	یکی از ادبای ایران	بزرجمهر را چه پرسیدند؟
سی و هشتم	تواضع و تکبر	تواضع ز گردن فرازان نکوست / گدا گر تواضع کند خوی اوست	شیخ سعدی	فیلسوفی را چه پرسیدند؟ چه گفت؟
سی و نهم	قصه چنگیز	مورچگان را چو بود اتفاق / شیر ژیان را بدراند پوست	شیخ سعدی	چنگیز را چون هنگام مردن رسید چه کرد؟
چهلیم	قصه سرتیپ و بخیل	تیغ اگر چند تیز و برنده است / مرد کم زهره را چه فایده زان	یکی از ادبای ایران	سرتیپ کم زهره چه از بخیلی پرسید؟

نمی دانسته یا اهمیتی به ذکر نامشان نداده است. به هر حال، در این کتاب نیز همچون بسیاری از کتاب های دیگر آموزش زبان و ادبیات فارسی نام حضرت سعدی و اشعار ارزشمندش زینت بخش صفحات است. سؤالاتی نیز که تحت عنوان تمرین در انتهای هر درس آمده است نشان می دهد که دانش آموزان باید از طریق ادراک کامل متن توانایی پاسخ دادن به سؤالات را نیز کسب کرده باشند. این کتاب در هر دو قسم اول و ثانی به طور جامعی در صورت تدریس حرفه ای معلمان، سهم بزرگی در آموزش زبان و ادبیات فارسی در قلمرو عثمانی داشته است.

همان طور که از جدول بالا دریافت می شود، هر درس حاوی یک متن نثر فارسی خودنوشت از مؤلف یا برگرفته از متون دیگر است که مؤلف با آوردن قطعه شعری در پایان آن به مضمون متن و اهمیتش در بین ادبا و شعرای نامداری چون شیخ سعدی و ادبای دیگر تأکید کرده است. مطابق با درج نام شعرا در کتاب، از بین چهل قطعه شعری که دروس بر اساس آنها تنظیم شده است دوازده شعر متعلق به سعدی است، از شاعران دیگر از جمله نظامی، ابن یمین، خیام و ابراهیم بیگ نیز هر کدام یک قطعه آورده شده است و باقی اشعار از خود نویسنده و ادبای دیگر ایرانی است که مؤلف یا نام آنها را



آشنایی با دانشگاه‌های ایران و جهان (۴۰) کرسی‌های زبان فارسی در چین (بخش اول)



گردید. شاگردان این مرکز، پس از یادگیری فارسی، به دیوان‌های حکومتی می‌پیوستند تا به‌عنوان مترجم به کار بپردازند.

ترجمه متون فارسی به چینی نیز، به‌احتمال بسیار، در دوره یوان خواهان یافته بود. در همین زمان کتابی با عنوان «نسخه‌های دارویی مسلمانان»، مشتمل بر نام گیاهان، برخی به خط فارسی، برخی به صورت حروف نگاری به خط چینی و برخی ترجمه شده به چینی، تألیف شد که چهار جلد آن هم اکنون در کتابخانه دانشگاه پکن نگهداری می‌شود.

در دوره سلسله مینگ، دیوان چهار ملت برای تربیت مترجمان و تهیه ترجمه‌های رسمی تأسیس شد و ظاهراً فارسی جزو زبان‌هایی بود که برای ترجمه کتاب‌های اسناد سیاسی، گاهی به آن نیاز می‌شد. اولین فرمانروای سلسله مینگ، تای جو (حکومت ۷۶۹ - ۷۹۹ ر ۱۳۶۸ - ۱۳۹۷ م)، دستور داد تا گروهی به ریاست ماشایی هی (احتمالاً «مشایخ»)، چند کتاب فارسی، از جمله کتابی در نجوم را به چینی ترجمه کند.

در ۸۱۵ / ۱۴۰۷ م، مینگ چنگ جو فرمانی به چینی و مغولی و فارسی، در حمایت از اقلیت‌های مسلمان، صادر کرد. همچنین در دوره مینگ برخی علمای مسلمان چینی، مانند چانگ جی می (۱۰۱۹ - ۱۰۸۱ / ۱۶۱۰ - ۱۶۷۰ م) و لیو جی (حکومت: ۱۰۷۰ - ۱۱۴۳ / ۱۶۶۰ - ۱۷۳۰ م)، آثاری را از فارسی به چینی برگرداندند یا از متون فارسی برای تألیفات خود مواد استخراج کردند. با این همه، از اواسط این دوره، تماس با کشورهای مسلمان رو به کاهش نهاد و شمار کسانی که در سی‌بی‌گوان فارسی می‌دانستند، بسیار اندک شد.

برخی مدرسان مسلمان، آثار اسلامی را در خانه‌های خود به فارسی تدریس می‌کردند؛ اما با گذشت زمان، در آموزش «دینی»، عربی جانشین فارسی شد، هرچند که در برخی مساجد آموزش به هر دو زبان انجام می‌شد. تکلم به زبان فارسی و خواندن متون به این زبان در سراسر این دوره همچنان

دکتر حسن ذوالفقاری^۱

زبان فارسی سابقه‌ای کهن در کشور پهناور چین دارد. قدیمی‌ترین اثر مکتوب در چین نوشته‌ای به زبان پهلوی بر سنگ مزار بانویی به نام ما (پهلوی: مانوش)، همسر سردار سو-لیانگ (پهلوی: فرخزاد)، متعلق به تاریخ ۲۶۰ / ۸۷۴ م، است که در شیان، مرکز استان شنسی، یافت شده است. در دوره سلسله یوان (۶۵۸ - ۷۶۹ / ۱۲۶۰ - ۱۳۶۸ م) فارسی زبان نخستین بیشتر سرزمین‌های آسیایی مرکزی بود که بسیاری از ساکنان آن به چین مهاجرت کرده بودند. گذشته از این، سلسله یوان مناسبات نزدیکی با ایلخانان ایران داشتند و جوامع مسلمان چینی دربردارنده گروه‌های بزرگی از ایرانیان و فارس‌زبانان غرب آسیا بودند؛ بنابراین سه زبان رسمی در دیوان و نظام آموزشی سلسله یوان، چینی و مغولی و فارسی بود.

نوشته‌های برخی «پائی‌زی»^۲ (برچسب‌های تجاری) و وزنه‌های مسی نیز که در دوره مغولان رایج شده بود، به چهار زبان بود: فارسی، چینی، اویغوری - مغولی و چینی با الفبای تبتی انطباق یافته با نظام آوایی چینی. در میان سنگ قبرهایی از همان دوره که در کوانگ جو، هانگ جو و یانگ جو یافته شده و کتیبه‌های آن‌ها به عربی است، نسبت بسیاری از دفن‌شدگان ایرانی است.

در ۶۸۸ / ۱۲۸۹ م قویلای قآن، حاکم مغول، مدرسه‌ای در دادو (پکن فعلی)، برای پسران صاحب منصبان و ثروتمندان مسلمان، تأسیس کرد که مدرسین از مدرسه هان‌لین، احتمالاً به نام افتخارالدین، مسئول تدریس در آن

^۱ عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس و مدیر گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی، فرهنگستان زبان و ادب فارسی

با بنیان یافتن جوامع مسلمان در چین، لغات فارسی در متون چینی، اعم از تواریخ، یادداشت‌های سفر، واژه‌نامه‌ها، دایرةالمعارف‌ها، کتاب‌های دینی و کتیبه‌ها، بیشتر شد. به جز در موارد اندک، لغات فارسی به الفبای چینی نوشته می‌شوند و مشتمل‌اند بر نام کشورها، سلسله‌ها، ملت‌ها، اشخاص نامی، کوه‌ها، رودها، گیاهان، اصطلاحات دینی و علمی و فنی و تولیدات از قبیل منسوجات، جواهرات، فلزات.

در دوره یوان، با نزدیک‌تر شدن مناسبات ایران و چین، بسیاری از غذاهای ایرانی به چینیان معرفی شد که نام برخی از آن‌ها در کتاب‌های چینی، مانند کتاب «لوازم خوردن و آشامیدن» آمده است. در دوره مینگ، زاپچه نجومی، از بی‌لین، دربردارنده نام‌های فارسی ماه‌ها و روزهای هفته به الفبای چینی است. بسیاری از اصطلاحات دینی مسلمانان چینی نیز از فارسی گرفته شده است؛ مانند *mu-su-er-man* (مسلمان)، *pi-an-ba-er* (پیغمبر)، *da-shi-man* (دانشمند، معلم)، *na-ma-si* (نماز) و *do-zi-hal* (دوزخ) که هنوز در میان مسلمانان رایج است. در کتیبه‌ها نیز القاب و عناوین فارسی ذکر شده است؛ از قبیل اسفہسالار، ناوخدا و خواجه. برخی اصطلاحات دینی عربی نیز از فارسی به چینی راه یافته است؛ مانند *ha-zhi* (حاجی) و *so-na* سَنَه.

کرسی‌های زبان فارسی در دانشگاه‌های چین

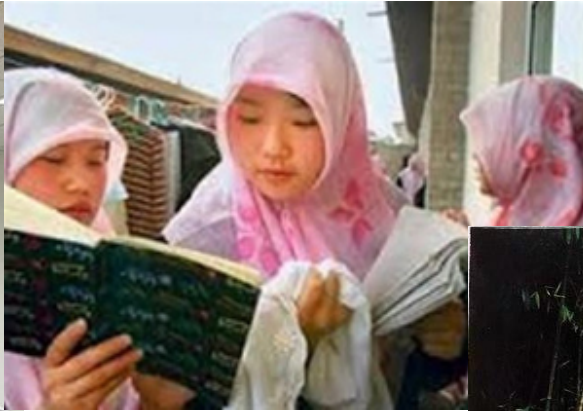
چین از نظر تعداد کرسی‌ها در میان کشورهای دارای کرسی زبان فارسی، بعد از شبه‌قاره هند قرار می‌گیرد. اکنون در چین دوازده کرسی زبان فارسی در دانشگاه‌های مختلف این کشور فعال‌اند و در بخش‌های آموزش، پژوهش، تجارت، اطلاع‌رسانی، گردشگری، امور دیپلماتی مشغول به کار هستند. سابقه گسترش زبان فارسی در چین، طی شصت سال گذشته به شیوه‌های نوین ارتباطات دانشگاهی آغاز شده و طی این شش دهه، قریب ششصد تن از دانشگاه‌های چین در مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا دانش‌آموخته شده‌اند. جز این، تعدادی دیگر از چینیان در ایران یا مؤسسات غیردانشگاهی به فراگیری زبان فارسی مشغول بوده‌اند. گفتنی است این مبادلات پس از انقلاب اسلامی با دانشگاه‌های ایران صورت گرفته و پیش از آن، آموزش زبان فارسی از طریق دانشگاه‌های افغانستان انجام می‌گرفته است. علاوه بر این، برخی مراکز خصوصی و آموزشگاه‌های حرفه‌ای هم با دوره‌های کوتاه‌تر زبان فارسی را برگزار می‌کنند.

به دلیل ارتباطات اقتصادی و فرهنگی و دیپلماتی گسترده دو دولت ایران و چین، جوانان بسیاری علاقه‌مند به تحصیل در رشته زبان و ادبیات فارسی در ایران و چین هستند. اکنون نیز تعداد بسیاری از دانشجویان ایرانی در دانشگاه‌های چین مشغول به تحصیل هستند. در سال‌های اخیر دانشگاه‌های چین یکی از مقصدهای اصلی تحصیل شده است.

در میان مسلمانان رواج داشت و البته به تدریج چینی‌زبان نخست گفتاری آنان شده بود. از سده نهم هجری/پانزدهم میلادی دو کتیبه فارسی، یکی در مسجد خیابان نیو و دیگری در مسجدی در سان‌لی‌هه، هر دو در پکن باقی است که آسیب بسیار دیده است و نوشته‌های آن‌ها به سختی خوانده می‌شود. پس از ظهور سلسله چینگ (۱۰۵۴ - ۱۳۲۹ هر ۱۶۴۴ - ۱۹۱۱ م) و به ویژه با منسوخ شدن تقویم مسلمانان در ۱۰۸۰ / ۱۶۶۹ م، دیگر کسی به خوبی فارسی نمی‌دانست. در مدرسه‌ها چهارده اثر کلاسیک خوانده می‌شد که جلد اول آن مشتمل بر مطالبی درباره صرف عربی به زبان فارسی و از دیگر مجلدات آن، «گلستان» سعدی، «مرصادالعباد» ابوبکر عبدالله بن محمد رازی و «اشعه اللمعات» عبدالرحمان جامی بود. برخی مسلمانان پکن هنوز نسخه‌هایی از آثار کهن زبان فارسی، نظیر «گلچین مصباح» و نیز نسخ خطی قرآن را در اختیار دارند که در شماری از آن‌ها عناوین سوره‌ها و تفاسیر در حاشیه و بین سطور به فارسی است. موزه ملی پکن نیز چهار لوح چوبی با حکاکی‌هایی به فارسی دارد که ممکن است کار هنرمندان چینی یا بخشی از هدایای دربار ایران به دربار چین باشد.

در دوره جمهوری چین ملی، ها دِچِن (متوفی ۱۳۲۲ / ۱۹۴۳ م) و وانگ جینگ جای (متوفی ۱۳۲۷ / ۱۹۴۸) از شاخص‌ترین مترجمان چینی از فارسی بودند. وانگ گلستان را ترجمه کرد که همراه با ترجمه دیگری از همین اثر به قلم شوئی جین فو بر اساس ترجمه انگلیسی، سبب شهرت گلستان در این کشور گردید، به طوری که اغلب قطعات آن از رادیو و تلویزیون چین پخش شده است.

در مهر ۱۳۶۱ / اکتبر ۱۹۸۲، انجمن اسلامی پکن راهنمای عبادات مسلمانان را با عنوان «دعوات العادات و فوائدها» تجدید چاپ کرد که هر بخش آن به چینی و فارسی یا عربی بود. مسلمانان پکن، علاوه بر لغات فارسی بسیار در عبادات و آیین‌های روزانه خود، خطبه‌ها را به فارسی می‌شنوند و در نماز مغرب در ماه رمضان، خواندن اشعاری در حمد خدا به فارسی معمول است. از پیامدهای تاریخ طولانی تماس فرهنگی چینیان و ایرانیان، رواج واژگان زبان‌های ایرانی در زبان چینی است؛ اما درباره ریشه و پیشینه بخش عمده‌ای از این لغات تاکنون پژوهش درخور صورت نگرفته است. اولین واژگان ایرانی گزارش شده در چینی، در سفرنامه جانگ‌چیان آمده است. لغت چینی برای *po-si, Persian* (برگرفته از پارسی، فارسی) است که نخست در «کتاب سلسله وی شمالی» تألیف سال ۵۵۱ - ۵۵۴، به کاررفته است. بر اساس نوشته‌های کتیبه آرامگاهی نستوری، در سده دوم/هشتم نام‌های ایرانی برای روزهای هفته در جوامع مسیحی چین رواج داشته است. برخی آثار نجومی چینی که قدیم‌ترین آن‌ها تقریباً متعلق به همین زمان است، دربردارنده لغات سغدی برای روزها و سیارات است.



جدول کرسی‌های زبان فارسی در چین

شماره	کرسی‌ها	سال تأسیس	تعداد دوره‌ها	دانشجویان سالانه	کل دانش‌آموختگان
۱.	دانشگاه پکن	۱۹۵۷	۱۵ دوره	هر چهار سال ۱۲ نفر	۳۰۰ نفر
۲.	دانشگاه مطالعات بین‌المللی شانگهای sisu	۱۹۹۷	۸ دوره	هر سه سال ۱۵ نفر	۱۰۰ نفر
۳.	دانشگاه مطالعات زبان‌های خارجی پکن BFSU	۲۰۰۹	۳ دوره	هر چهار سال ۱۵ نفر	۳۱ نفر
۴.	دانشگاه مطالعات بین‌المللی پکن	۲۰۱۷	۱ دوره	هر سال ۲۰ نفر	-
۵.	دانشگاه نظامی لو یانگ	-	-	هر چهار سال ۱۰ نفر	-
۶.	دانشگاه بازرگانی و اقتصاد بین‌الملل پکن UIBE	۲۰۱۴	۲ دوره	هر سه سال ۱۲ نفر	۱۲ نفر
۷.	دانشگاه مطالعات بین‌الملل شیآن XJTU	۲۰۱۲	۳ دوره	هر سال ۲۵ نفر	۱۲۰ نفر
۸.	دانشگاه مطالعات زبان‌های خارجی تیان جین	۲۰۱۸	۱ دوره	هر سه سال ۱۵ نفر	-
۹.	دانشگاه رادیو و تلویزیون	۱۹۵۸	-	تعطیل	-
۱۰.	دانشگاه گوان جو	۲۰۱۷	۱ دوره	هر سال ۲۰ نفر	-
۱۱.	دانشگاه مطالعات بین‌المللی جیلین JISU	۲۰۱۸	-	۲۵ نفر	-
	جمع کل				۵۶۳

در شماره آینده خبرنامه در همین صفحه، یازده دانشگاه نامبرده در جدول فوق را معرفی خواهیم کرد.

- در بخش پردازش کاراکترهای غیر حروف فارسی، در صورت انتخاب گزینه مربوطه، نویسه‌های غیرفارسی اصلاح و معادل فارسی آن‌ها پیشنهاد می‌شود، همچنین نشانه‌گذاری‌ها و فاصله بین علائم نگارشی و واژه‌های مجاور، فاصله بین واژه‌های انگلیسی و واژه‌های مجاور، و نیز فاصله بین اعداد و واژه‌های مجاور اصلاح می‌شود.

- در زبانه واژه‌های مصوب، با انتخاب گزینه پیشنهاد واژه‌های مصوب، در صورتی که هریک از واژه‌های استفاده شده در متن دارای معادلی مصوب باشند، این معادل‌ها به کاربر پیشنهاد داده می‌شود.

۳. اصلاح نشانه‌گذاری

اصلاح نشانه‌گذاری می‌تواند هم‌زمان با ویرایش و به‌صورت تک‌به‌تک بر روی نشانه‌ها انجام شود و یا به‌صورت جدا و در کل متن. همان‌طور که در بخش ویرایش گفته شد، با اجرای این عملکرد، نویسه‌های غیرفارسی اصلاح و معادل فارسی آن‌ها پیشنهاد می‌شود، و نیز نشانه‌گذاری‌ها و فاصله بین علائم نگارشی و واژه‌های مجاور، فاصله بین واژه‌های انگلیسی و واژه‌های مجاور، و فاصله بین اعداد و واژه‌های مجاور اصلاح می‌شود.

۴. تبدیل اعداد

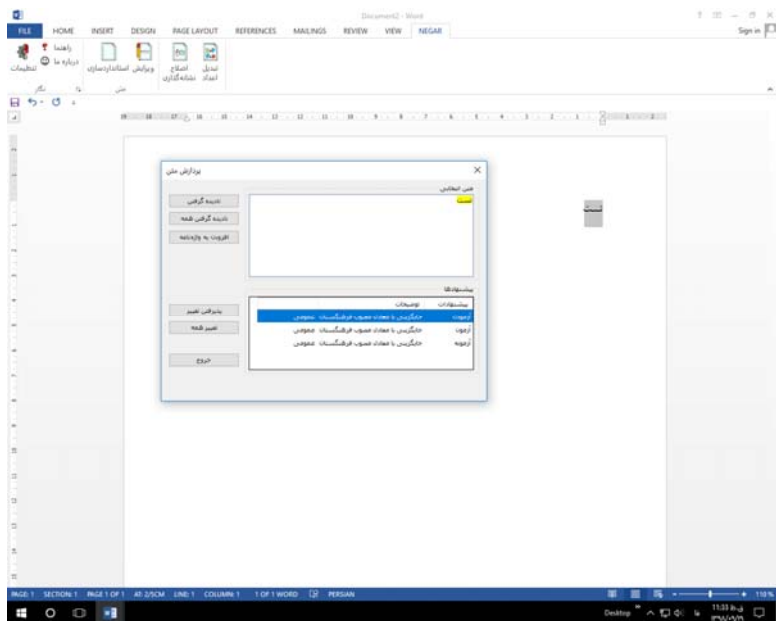
هدف از بخش تبدیل اعداد، پردازش نویسه‌های عددی موجود در متن و استانداردسازی آن‌هاست؛ به این ترتیب امکان تبدیل اعداد غیرفارسی به فارسی و تبدیل اعداد رقمی به حرفی به وجود می‌آید و نگار پس از شناسایی مرز اعداد، صورت فارسی برای اعداد غیرفارسی و نیز معادل حرفی آن‌ها را به کاربر پیشنهاد می‌کند. به‌طور مثال در جمله زیر:

- من ۵۰ کیلو میوه خریده‌ام

گزینه‌های ۵۰ و پنجاه به کاربر پیشنهاد داده می‌شود.

واسط کاربری

هنگام اجرای ویرایش توسط نگار، کاربر انتخاب‌های زیر را در مواجهه با خطاهای یافت‌شده خواهد داشت:



تصویر ۱. واسط کاربری بخش ویرایش

آشنایی با رسانه‌های مجازی (۶)

نرم افزار ویرایش نگار

دکتر مریم مسگرخویی^۱

نگار نرم‌افزاری ویرایشی است که با هدف اصلاح و اشکال‌زدایی از متن‌های فارسی و تبدیل آن‌ها به معیارهای مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی طراحی شده است. این نرم‌افزار پس از نصب، به‌صورت افزونه‌ای در نرم‌افزار واژه‌پرداز (MS-word) ظاهر می‌شود و امکان ویرایش متن‌های فارسی را برای کاربران ایجاد می‌کند. نگار از چهار عملکرد اصلی تشکیل شده است:

۱. استانداردسازی

هر زبانی که در محیط رایانه‌ای مورد استفاده قرار می‌گیرد دارای یک قالب یونی‌کد است. یونی‌کد معیاری برای درج نویسه‌های^۲ رایانه‌ای و نمایش و پردازش متن است. بعضی از حروف فارسی دارای چندین یونی‌کد هستند. پیش از اعمال ویرایش بر روی متن، لازم است یونی‌کد تمام نویسه‌های واردشده در نرم‌افزار واژه‌پرداز استاندارد و یکدست شوند. برای این منظور لازم است پیش از اجرای مرحله ویرایش، گزینه استانداردسازی اجرا شود تا کل نویسه‌های متن به‌صورت خودکار تبدیل به یک یونی‌کد واحد شوند. به‌عبارت‌دیگر این بخش پیش‌نیاز قسمت ویرایش است.

۲. ویرایش

این بخش شامل پیش‌پردازش، پردازش متن، پردازش نویسه‌های غیرفارسی و پیشنهاد معادل‌های مصوب فرهنگستان زبان و ادب برای واژه‌های بیگانه است. تمام عملکردهایی که در این بخش وجود دارد، در بخش تنظیمات نرم‌افزار قابل تغییر است.

بخش تنظیمات خود از چهار بخش تشکیل شده است که با انتخاب یا عدم انتخاب آن‌ها، اولویت‌های کاربر در ویرایش مشخص می‌شود:

- در قسمت پیش‌پردازش، می‌توان گزینه‌های اصلاح حروف بر اساس یونی‌کد، استانداردسازی حروف، تبدیل ه به ی و تبدیل ه به ی را فعال کرد.

- در قسمت پردازش متن، اصلاح فاصله بین وندها و واژه‌های پایه آن‌ها، پردازش عبارات داخل علامت نقل‌قول و پیشنهاد واژه برای کلمات ناشناس و اصلاح فاصله بین اجزای واژه‌های مرکب قابل انتخاب و انجام است.

۱ پژوهشگر فرهنگستان زبان و ادب فارسی، گروه زبان و رایانه

۲ کاراکتر (character): هر واحدی که از طریق صفحه‌کلید در نرم‌افزار واژه‌پرداز وارد می‌شود؛ از جمله حرف، رقم، علائم نگارشی، و نیز فضای سفید (whitespace).

• نادیده گرفتن

در صورت انتخاب گزینه «نادیده گرفتن»، خطای یافت شده توسط افزونه نگار بدون تغییر رها شده و برنامه به دنبال خطاهای بعدی می‌گردد.

• نادیده گرفتن همه

در صورت کلیک بر روی «نادیده گرفتن همه» تمام خطاهای مشابه خطای یافت شده، در کل متن بدون تغییر رها شده و برنامه به دنبال خطاهای بعدی می‌گردد.

• افزودن به واژه‌نامه

اگر نگار واژه‌شناسی را پیدا کند، کاربر می‌تواند با انتخاب گزینه «افزودن به واژه‌نامه»، واژه یافت شده را به واژه‌نامه نگار اضافه کند تا به این ترتیب این واژه به صورتی شناخته شده برای نگار تبدیل شود و در تمام اسناد (چه سند جاری و چه اسناد آتی) توسط نگار با عنوان خطا گرفته نشود.

• پذیرفتن تغییر

در صورت انتخاب «پذیرفتن تغییر»، خطای یافت شده توسط نگار با پیشنهاد انتخاب شده توسط کاربر جایگزین می‌شود.

• تغییر همه

در صورتی که کاربر «تغییر همه» را انتخاب کند، تمام خطاهای مشابه خطای یافت شده، در کل متن، با پیشنهاد انتخاب شده توسط کاربر جایگزین می‌شوند. برای برخی از وندها مانند «ها، می و غیره پنجره‌ای باز می‌شود که در آن پرسیده می‌شود «آیا تمایل دارید این خطا در مورد تمام رخدادهای این وندها تصحیح شود؟» در صورت انتخاب گزینه «بله»، این وندها در هر واژه‌ای که به اشتباه استفاده شده باشد، تصحیح خواهد شد و در صورت انتخاب گزینه خیر، تنها موردی که روی آن خطا گرفته شده است تصحیح می‌شود. در صورت انتخاب «این انتخاب را به خاطر بسپار» نگار انتخاب «بله» یا «خیر» کاربر را در تصحیح کل سند جاری اعمال خواهد کرد و دیگر این پنجره باز نخواهد شد.

• خروج

در صورت کلیک بر روی «خروج» پنجره ویرایش، بدون ایجاد تغییری در متن بسته می‌شود.

• ادامه

در صورت باز بودن پنجره ویرایش، اگر به پنجره دیگری بروید، پس از بازگشت به واژه‌پرداز، تنها دکمه «ادامه» فعال خواهد بود. برای ادامه پردازش، باید بر روی «ادامه» کلیک کرد.

لازم به ذکر است که در نسخه‌های ارائه شده از نرم‌افزار نگار، تصحیح اشکالات املائی پشتیبانی نمی‌شود. همچنین به دلیل ابهاماتی که در خط و زبان فارسی وجود دارد، ممکن است برخی از پیشنهادهایی که توسط نگار

داده می‌شود در مورد برخی خطاها درست نباشد. در این گونه موارد کاربر بسته به معنی و ساختار جمله باید گزینه درست را انتخاب کند. به طور مثال در جمله زیر:

- او عمل کرد خوبی در بازی داشت

نگار به درستی واژه «عملکرد» را پیشنهاد می‌دهد؛ در جمله زیر نیز:

- او به خوبی عمل کرد

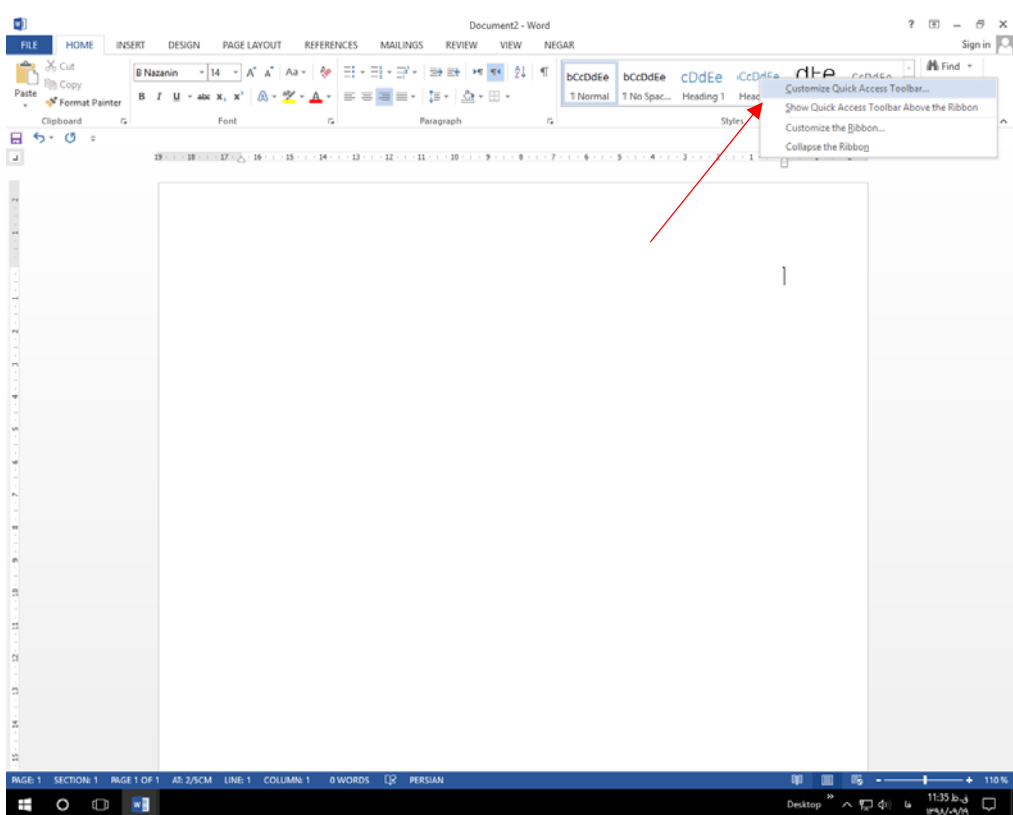
همین پیشنهاد را می‌دهد، در صورتی که در اینجا «عمل کرد» صورت فعلی استفاده شده است و صورت جدای آن صحیح است.

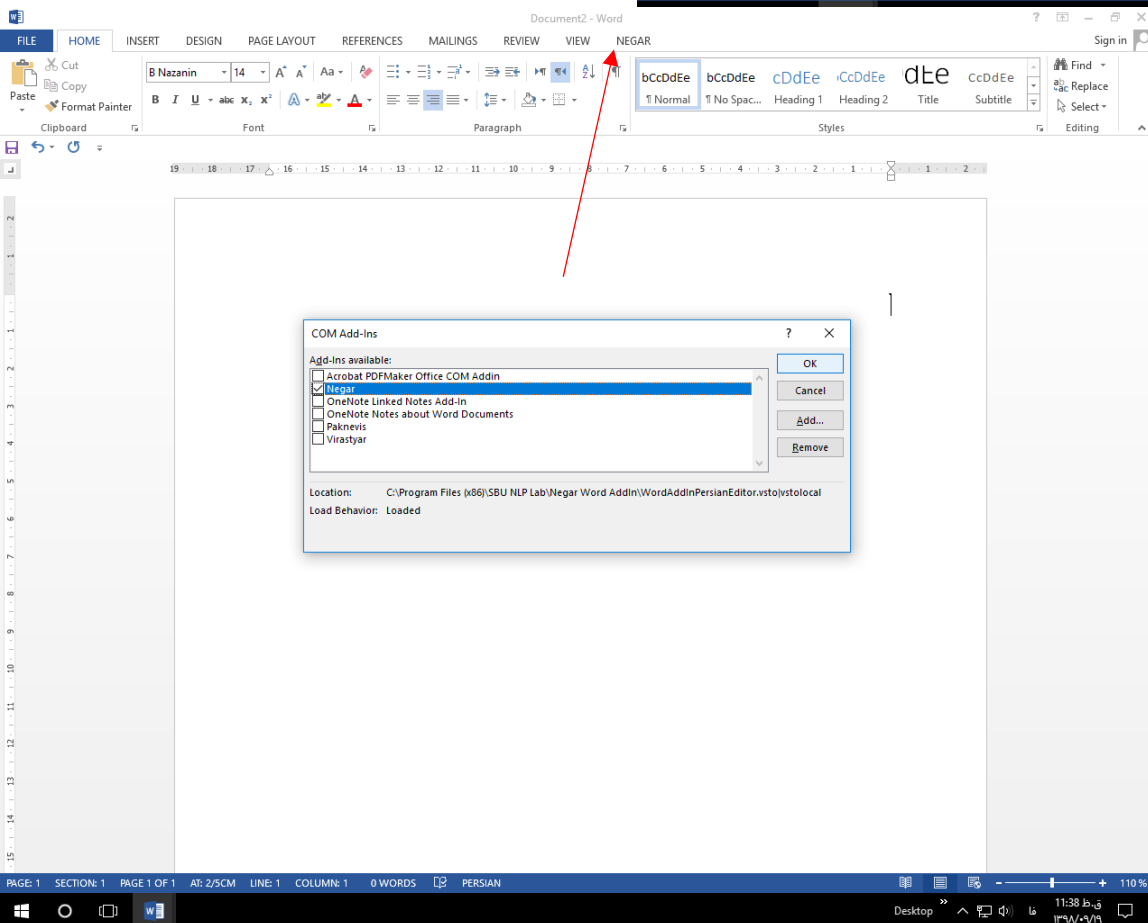
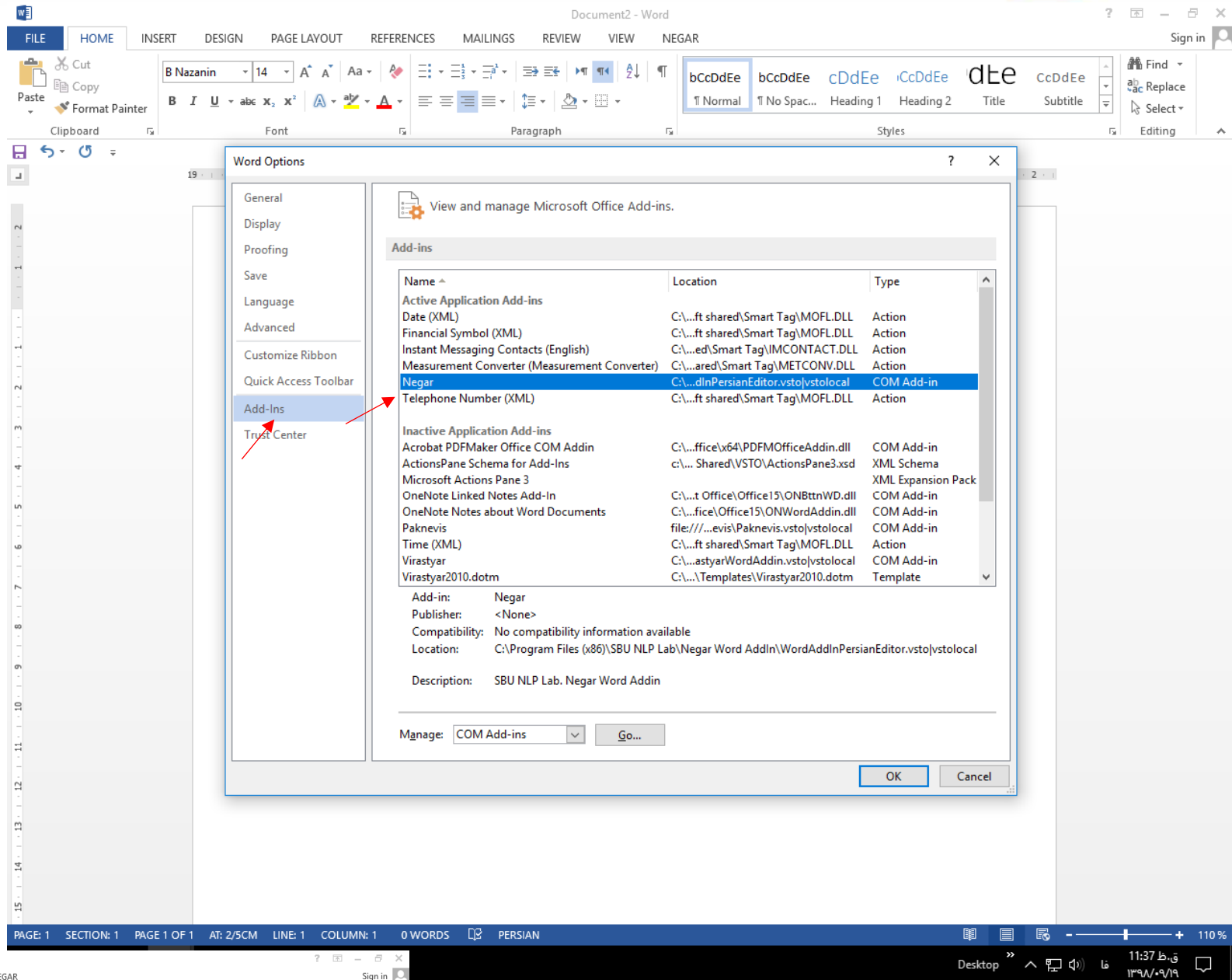
نصب و اجرا

برای بارگیری نرم‌افزار نگار لازم است به وبگاه آزمایشگاه پردازش زبان طبیعی دانشگاه شهید بهشتی (به نشانی <http://nlp.sbu.ac.ir>) سر بزیند و از قسمت محصولات و پروژه‌ها، نگار را یافته، بارگیری و نصب کنید. لازم به ذکر است که نگار دو نسخه ۳۲ بیتی و ۶۴ بیتی دارد که کاربران باید باتوجه به ظرفیت سیستم عامل خود یکی از دو نسخه را بارگیری و نصب کنند؛ به این معنی که نسخه ۳۲ بیتی برای سیستم عامل‌های ۳۲ بیتی و نسخه ۶۴ بیتی برای سیستم عامل‌های ۶۴ بیتی نصب شود. همچنین نسخه واژه‌پرداز مورد استفاده باید ۲۰۱۳ به بالا باشد. بعد از نصب، دستورات زیر اجرا شود تا نگار به صورت افزونه‌ای در واژه‌پرداز ظاهر شود:

- ابتدا در نوار اصلی واژه‌پرداز راست کلیک کرده و گزینه

customize quick access toolbars را انتخاب نمایید.





- در نوار سمت چپ آن گزینه add-ins را انتخاب نمایید و در پنجره باز شده گزینه Negar را انتخاب نمایید.

- سپس در انتهای پنجره از بخش Manage گزینه Go را انتخاب و در نوار باز شده گزینه Negar را علامت بزنید.

- نرم افزار به صورت افزونه ای در نوار اصلی واژه پرداز ظاهر خواهد شد.
- ممکن است لازم باشد در هر بار باز کردن نگار این مراحل را تکرار کنید.



برنامه نشست فرهنگستان زبان و ادب فارسی با سرگروه‌های کشوری درس زبان و ادبیات فارسی متوسطه دو		
-	۸.۱۵ - ۸.۳۰	سرآغاز
دکتر غلامعلی حداد عادل	۸.۳۰-۹	سخنرانی رئیس محترم فرهنگستان زبان و ادب فارسی
دکتر فرحناز قائدامینی	۹-۹.۳۰	سخنرانی مدیرکل محترم استان چهارمحال و بختیاری
دکتر عباس سلطانیان	۹.۳۰-۱۰	سخنرانی مدیرکل محترم دفتر آموزش متوسطه نظری
دکتر مریم دانشگر	۱۰-۱۰.۳۰	ارائه نتایج طرح پژوهشی سنجش و تحلیل برون‌دادهای نظام آموزش متوسطه کشور از منظر مهارت‌های چهارگانه زبانی
دکتر قهرمان مردانیان	۱۰.۳۰-۱۱	گزارش دبیرخانه راهبری زبان و ادبیات فارسی
دکتر معصومه نجفی پازکی	۱۱-۱۳	نشست اختصاصی با موضوع کتاب‌های درس زبان و ادبیات فارسی با حضور نمایندگان سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
-	۱۴-۱۵	بازدید از کتابخانه فرهنگستان
آقای علی اکبر زین‌العابدین	۱۵-۱۹	کارگاه مهارت‌های زبانی؛ خواندن و نوشتن
-	۱۹	بازدید از باغ کتاب
-	۷.۳۰-۸.۳۰	بازدید از نمایشگاه دائمی کتاب‌های درسی
دکتر علاءالدین طباطبایی	۸.۳۰ - ۱۰	کارگاه واژه‌گزینی با موضوع «واژه‌گزینی و روش‌های آن»
دکتر رضا عطاریان	۱۰ - ۱۱.۳۰	کارگاه واژه‌گزینی با موضوع «اصطلاح‌شناسی و نقش شناختی و آموزشی آن»
دکتر غلامعلی حداد عادل	۱۱.۳۰-۱۴	سخنرانی و گفت‌وگو - اختتام
-	۱۵-۱۷	نشست ویژه با نمایندگان استان‌های چندزبانه

۹۸/۱۰/۲۴

۹۸/۱۰/۲۴

حضور سرگروه‌های کشوری درس زبان و ادبیات فارسی متوسطه دو در فرهنگستان زبان و ادب فارسی

در تاریخ‌های بیست و یکم و بیست و دوم دی‌ماه، نشست آموزشی فرهنگستان زبان و ادب فارسی برای سرگروه‌های کشوری درس زبان و ادبیات فارسی متوسطه دو به کوشش گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی فرهنگستان و همراهی دبیرخانه راهبری درس زبان و ادبیات فارسی آموزش و پرورش برگزار شد. برنامه‌های اجرا شده در این نشست که با حضور چهل نفر دبیر برگزیده از ۳۱ استان کشور انجام شد به شرح زیر است:

<https://apll.ir/1398/10/24/8806/>

دیگری است که فرهنگستان باید در کنار دیگر نهادهای مربوط انجام دهد. وی همچنین با اشاره به اهمیت فضای مجازی در زندگی روزمره همه مردم دنیا تأکید کرد: فضای مجازی پدیده‌ای شگرف است که نقطه عطفی در تاریخ بشر و قابل مقایسه با ابداع خط و اختراع ماشین چاپ است. مسئله فضای مجازی اگر مهم‌ترین مسئله بشر امروز نباشد از مهم‌ترین و کلان‌ترین مسائل است.

دکتر حداد عادل با اشاره به انواع تأثیرات فضای مجازی اظهار کرد: اقتصاد، فرهنگ، علم، امنیت و رسانه از این فضا به شدت متأثر شده‌اند و به‌طور کلی فضای مجازی از نظر ارتباطی و مطالعه، سخن گفتن و فهمیدن تأثیری ژرف ایجاد کرده‌اند.

وی یکی از مهم‌ترین خصوصیات فضای مجازی را تبدیل مفصل‌خوانی به خلاصه‌خوانی دانست و گفت: کاربران این فضا به کوتاه خواندن عادت دارند و سیل اطلاعات در این فضا که خیلی هم مفید نیست، و نیز وقت کم، این خلاصه‌خوانی را تشدید کرده است.

دکتر حداد عادل با اشاره به رواج نوع دیگری از گفتن و نوشتن افزود: فضای مجازی بیشتر برای سؤالات کوتاه مناسب است تا جواب‌های طولانی و همین خصوصیات باعث شده نسلی معتاد و مشتغل بر عبارات و بندهای کوتاه ظهور کنند.

وی با اشاره به تبدیل شکسته‌گویی به شکسته‌نویسی در فضای مجازی تأکید کرد: شکسته‌نویسی قبلاً در زبان گفتار باب بود و در زبان نوشتار از خط معیار استفاده می‌شد، اما این خصوصیت اکنون به فضای مجازی رسیده است. باید این واقعیت را بشناسیم، بپذیریم و بدانیم قابل تغییر نیست.

این نشست یک‌روزه به‌عنوان اولین نشست گروه زبان و رایانه فرهنگستان زبان و ادب فارسی و با هدف شناخت جایگاه خط و زبان فارسی و آسیب‌های آن در فضای مجازی در فرهنگستان زبان و ادب فارسی برگزار شد.

<https://apll.ir/1398/11/02/د-فارسى-خط-و-زبان-فارسى-د-1398/11/02/>

گونه زبان فارسی در فضای مجازی را به رسمیت بشناسیم

سه‌شنبه، اول بهمن‌ماه ۱۳۹۸، نشست «زبان فارسی در فضای مجازی؛ پدیده‌شناسی و آسیب‌شناسی» در فرهنگستان زبان و ادب فارسی برگزار شد. دکتر مهنوش شمس‌فرد، مدیر گروه زبان و رایانه فرهنگستان زبان و ادب فارسی، در موضوع «فضای مجازی: بستر بقای زبان» سخنرانی کرد.

دکتر شمس‌فرد با اشاره به رسانه‌های موجود گفت: دو رسانه گفتار و خط رسانه‌هایی هستند که عمر زیادی دارند و از مدت‌ها قبل با انسان بوده‌اند و



ضرورت شناخت آسیب‌های خط و زبان فارسی در فضای مجازی و ارائه راهکار

سه‌شنبه، اول بهمن‌ماه ۱۳۹۸، نشست «زبان فارسی در فضای مجازی؛ پدیده‌شناسی و آسیب‌شناسی» در فرهنگستان زبان و ادب فارسی برگزار شد. در این نشست دکتر غلامعلی حداد عادل، رئیس فرهنگستان زبان و ادب فارسی، درباره ضرورت شناخت آسیب‌های خط و زبان فارسی در فضای مجازی و ارائه راهکار اظهار کرد:

آسیب‌شناسی یکی از خصوصیات خط در فضای مجازی را شکسته‌نویسی است و شکسته‌گویی که قبلاً در گفت‌وگوها دیده می‌شد امروز به فضای مجازی سرایت پیدا کرده و شاهد انواع و اقسام تجربه‌های خودجوش برای ابداع خطی هستیم که احساسات افراد را منتقل کند.

وی ادامه داد: باید در گروه‌های ادبیات و زبان‌شناسی دانشگاه‌ها و پژوهشکده‌های مختلف تعریف و جایگاه علمی دقیقی از شکسته‌نویسی ارائه دهیم. پیش‌از این شکسته‌نویسی هرگز موضوع علم واقع نشده بود، اما با تبدیل شکسته‌گویی به شکسته‌نویسی باید مطالعات مدونی را آغاز کنیم که شکسته‌نویسی را مدون و سامان‌دهی کند.

دکتر حداد عادل در این نشست که به همت گروه زبان و رایانه فرهنگستان برگزار شده بود افزود: شکسته‌نویسی غیر از خط، در زبان فارسی نیز تغییراتی شامل تغییرات صرفی مانند ظهور مصدرهای جعلی یا تغییرات نحوی داده است که باید بررسی شود.

وی تأکید کرد: مهم‌ترین وظیفه فرهنگستان شناخت واقعیت‌های فضای مجازی، به‌ویژه از حیث ارتباط آن با خط و زبان فارسی و بعد آسیب‌های متوجه آن با رویکردی واقع‌بینانه است.

رئیس فرهنگستان با تأکید بر پذیرش گونه زبانی در فضای مجازی تصریح کرد: آسیب‌شناسی جامع و ارائه درمان برای آسیب‌ها بر اساس ضوابط وظیفه



مدیر گروه زبان و رایانه فرهنگستان زبان و ادب فارسی با تأکید بر پذیرش گونه زبانی جدید گفت: تعامل بهترین راه برای بهبود وضعیت خط و زبان فارسی در فضای مجازی است. این زبان سرعت، واژگان خاص خود، علائم زبانی و غیرزبانی مخصوص به خود را دارد.

وی در مقایسه گونه معیار زبان فارسی با گونه فضای مجازی گفت: اگر هرکدام از این گونه‌ها در جای خود استفاده شوند، مشکلی نخواهیم داشت مشکل از آنجایی شروع می‌شود که زبانور آن‌قدر در گونه زبانی خاص غرق شود که وقتی وارد گونه جدید شود نتواند خود را تطبیق دهد.

دکتر شمس فرد در پایان به تدوین برنامه ملی خط و زبان فارسی در فضای مجازی در مرکز ملی فضای مجازی اشاره کرد و گفت: این برنامه که گروه زبان و رایانه فرهنگستان زبان و ادب فارسی در تدوین آن مشارکت داشته است، ایجاد نهضت ملی صیانت از زبان فارسی، توسعه زیرساخت‌های فنی و انسانی، ضابطه‌گذاری و حمایت از زبان فارسی را در ذیل خود دارد.

عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی تصریح کرد: سه قدم ضروری در ارتقای خط و زبان فارسی در فضای مجازی به رسمیت شناختن گونه زبان در فضای مجازی، استفاده از ظرفیت عظیم آن برای توسعه زبان فارسی و خلق ارزش افزوده از محتوای زبان فارسی است.

نشست یکروزه زبان فارسی در فضای مجازی، پدیده‌شناسی و آسیب‌شناسی به‌عنوان اولین نشست گروه زبان و رایانه فرهنگستان زبان و ادب فارسی و با هدف شناخت جایگاه خط و زبان فارسی و آسیب‌های آن در فضای مجازی در فرهنگستان زبان و ادب فارسی برگزار شد.

<https://apll.ir/1398/11/02/گونه-زبان-فارسی-در-فضای-مجازی-را-به-رسمی>

تغییر زیادی نکرده‌اند؛ هرچند، ممکن است به‌زودی رسانه‌هایی مانند رسانه انتقال مفهوم از مغز یک انسان به مغز انسانی دیگر ظهور کنند، اما فعلاً همین دو رسانه را داریم.

وی در اولین نشست از نشست‌های گروه زبان و رایانه فرهنگستان زبان و ادب فارسی ادامه داد: با وجود تغییر ناچیز در این دو رسانه، بستر انتقال اطلاعات آن‌ها بسیار تغییر کرده است و یکی از این تغییرات ظهور فضای مجازی به‌عنوان بستر انتقال بوده است. زبان یکی از ارکان مهم هویت ملی و ابزار اصلی انتقال اخبار و دانش و اطلاعات است.

مدیر گروه زبان و رایانه فرهنگستان با اشاره به ویژگی‌های فضای مجازی افزود: سرعت، دسترسی بالا، انتشار محتوای متنی، ارتباط برخط، تمایل بیشتر به نوشتار، دربرگیری گونه‌های مختلف در بسترهای مختلف انتقال اطلاعات رقمی از جمله این ویژگی‌هاست.

دکتر شمس فرد فضای مجازی را از منظرهای مختلف مهم شمرد و گفت: از منظر قدرت، اهمیت آن برای دولت‌ها و غول‌های تجاری زیاد است، به‌گونه‌ای که در این حوزه سرمایه‌گذاری می‌کنند. آن‌ها به زبان فارسی توجه می‌کنند تا بتوانند روی این فضا تأثیر گذارند و اطلاعات خود را وارد کنند. در همین جاست که بحث مهندسی اجتماعی پیش می‌آید.

این استاد دانشگاه شهید بهشتی با اشاره به تولید نشدن ابزار قدرتمندی در فضای مجازی برای انتقال محتوا به زبان فارسی گفت: متأسفانه فقط کاربر ابزارهایی هستیم که در خارج از کشور تولید شده‌اند.

وی به کنفرانس «فناوری‌های زبانی برای همه» اشاره کرد که یونسکو آن را در آذرماه گذشته برگزار کرد و افزود: مؤسسات مختلف فرهنگی و بین‌المللی اقدامات زیادی برای حفظ زبان در فضای مجازی انجام می‌دهند.

دکتر شمس فرد با طرح پرسشی گفت: آیا فضای مجازی فرصتی برای خط و زبان است یا تهدید؟ از این جهت که حوزه نفوذ زبانی را افزایش می‌دهد، آموزش زبان را آسان و دسترسی به محتوای خبر و علمی را تسهیل کرده، محتوای فارسی را در سراسر فضای مجازی گسترش داده و کسب‌وکارهای جدیدی خلق می‌کند، یک فرصت است.

اما مشکل از آنجایی آغاز می‌شود که محتوای ناسالم در حوزه خط، زبان و فرهنگ در فضای مجازی منتشر شود، باوجود این نمی‌توانیم بگوییم فضای مجازی تهدیدی برای خط و زبان است؛ زیرا پاسخ درست به این سؤال به نمونه‌برداری ما از داده‌ها بستگی دارد و اینکه در کدام زیربخش فضای مجازی از توئیتر، اینستاگرام، وب‌نوشت‌ها (وبلاگ) یا رسانه‌های برخط به نمونه‌برداری می‌پردازیم.

وی ادامه داد: فرهنگ‌سازی، ایجاد ابزارهای پالایش محتوا و دیگر اقدامات در این زمینه مهم است؛ زیرا ارتقای آموزش زبان، فرمایشی و دستوری نیست.

«تأثیر و تأثر متون بر هم و انواع بینامتنیت از نظر ژرار ژنت»، دکتر بهمن نامورمطلق، استاد گروه زبان و ادبیات فرانسه در دانشگاه شهید بهشتی؛
«روابط فرهنگی و ادبی ایران و انگلیس با تأکید بر اسطوره در ادبیات انگلیس»، دکتر مریم بیاد، استاد گروه زبان و ادبیات انگلیسی دانشگاه تهران؛
«روابط ادبی و فرهنگی بین ایران و کشورهای عرب‌زبان (مصر، سوریه، لبنان و کویت) در دوران پیش از اسلام، پس از اسلام و دوران معاصر»، دکتر خلیل پروینی، استاد زبان و ادبیات عرب در دانشگاه تربیت مدرس؛
«ادبیات تطبیقی در مکتب فرانسه و امریکا: موضوع‌ها و روش پژوهش»، دکتر ناهید حجازی، عضو هیئت علمی گروه ادبیات تطبیقی فرهنگستان زبان و ادب فارسی؛

«نظریه ادبیات تطبیقی نزد آکساندر ویسلوفسکی و ویکتور ژیرمونسکی با تأکید بر درون‌مایه حماسه، قصه‌ها و اسطوره»، دکتر آبتین گلکار، استاد زبان و ادبیات روسی در دانشگاه تربیت مدرس؛

«تأثیرپذیری ادبیات آلمان از ادبیات فارسی در دیوان غربی - شرقی»، دکتر رضوانی، استاد زبان و ادبیات آلمانی دانشگاه شهید بهشتی؛
«روابط ادبی و فرهنگی ایران با همسایگان در دوران باستان، میانه و معاصر»، دکتر جعفری دهقی، استاد و مدیر گروه ایران‌شناسی دانشگاه تهران؛
همچنین دکتر رحمت‌جو «نقد محیط زیستی، مؤلفه‌ها و روش‌های تحقیق» در این حوزه را تدریس کرد و تفاوت آن را با نقد جغرافیایی توضیح داد.



انتصاب ایرج فرجی به ریاست کتابخانه فرهنگستان

آقای ایرج فرجی با حکمی از طرف دکتر غلامعلی حداد عادل، رئیس فرهنگستان، به ریاست کتابخانه فرهنگستان زبان و ادب فارسی منصوب شد. متن حکم مذکور چنین است:

بسمه تعالی

جناب آقای ایرج فرجی اکنون که سرکار خانم دکتر ناهید بنی‌اقبال از ریاست کتابخانه فرهنگستان کناره‌گیری کرده‌اند، با اظهار تشکر از خدمات طولانی ایشان، جناب عالی به موجب این حکم به ریاست کتابخانه فرهنگستان منصوب می‌شوید. امیدوارم با استفاده از دانش و تجربه خود و بهره‌مندی از همکاری همکاران در ایفای وظایف و اداره کتابخانه موفق باشید.

غلامعلی حداد عادل

رئیس فرهنگستان زبان و ادب فارسی

<https://apll.ir/1398/10/14/انتصاب-ایرج-فرجی-به-ریاست-کتابخانه-ف>

بخشی از گزارش دوره آموزشی شش‌ماهه

«نظریه‌های نوین در ادبیات تطبیقی»

کلاس‌های نظریه‌های نوین در ادبیات تطبیقی از روز چهارشنبه، هفدهم مهرماه ۱۳۹۸، در فرهنگستان زبان و ادب فارسی آغاز شد. از آن زمان تاکنون کلاس‌های زیر در این مجموعه برگزار شده است:

«نظریات ژان - مارک مورا در حوزه مطالعات پسااستعماری و متن‌های ادبی کشورهای مستعمره در گذشته و حال»، دکتر ایلمیرا دادور، مدیر گروه ادبیات تطبیقی فرهنگستان زبان و ادب فارسی و استاد گروه زبان و ادبیات فرانسه در دانشگاه تهران؛



دکتر حمیدرضا شمیری
استاد دانشگاه تربیت مدرس
کلاس: نقد ادبی معاصر در ادبیات تطبیقی

این کلاس‌ها تا بیست و یکم اسفندماه ۱۳۹۸، ادامه خواهد داشت و درس‌های دیگری مانند نقد ادبی معاصر در ادبیات تطبیقی، ترجمه و نظریه دریافت، تصویرشناسی، نشانه‌شناسی و ارتباط ادبیات با نقاشی، موسیقی و هنرهای نمایشی تدریس خواهد شد.

بخشی از گزارش دوره آموزشی شش‌ماهه نظ- <https://apll.ir/1398/10/09/بخشی-از-گزارش-دوره-آموزشی-شش-ماهه-نظ>



پس از برنامه‌ریزی‌های لازم و با نظارت معاونت علمی و پژوهشی فرهنگستان زبان و ادب فارسی، کارگاه آموزش «نگارش و ویرایش» در ده ساعت در فرهنگستان علوم پزشکی، ویژه اعضای هیئت علمی، پژوهشگران و کارشناسان آن فرهنگستان، در آبان و آذر سال ۱۳۹۸ برگزار شد.

مدرسان این کارگاه آقایان هومن عباسپور و مهدی قنوتی بودند که به نشانه‌گذاری، نگارش همزه در خط فارسی، چگونگی کاربرد انواع نشانه‌ها و مقوله‌های جمع در زبان فارسی، نکاتی درباره نگارش متون دیوانی و اداری، و اصول و ضوابط پیوسته‌نویسی و جدانویسی واژه‌ها و ترکیبات در زبان فارسی پرداختند.

فرهنگستان زبان و ادب فارسی آمادگی دارد در صورت تمایل و درخواست مؤسسه‌ها، نهادها، سازمان‌ها و وزارتخانه‌ها کارگاه‌های نگارش، ویرایش و درست‌نویسی را برگزار کند. علاقه‌مندان می‌توانند با شماره ۸۸۶۴۲۴۵۸ (پژوهشکده مطالعات واژه‌گزینی) تماس برقرار کنند.

کارگاه-نگارش-و-ویرایش/1398/10/04/ <https://apll.ir/1398/10/04/>

برنامه «فارسی شکر است» در سیما

برنامه «فارسی شکر است» با هدف افزایش دانش عمومی مخاطبان فارسی‌زبان درباره زبان فارسی به سفارش حوزه ریاست سازمان صداوسیما و با حمایت ستاد حفظ و ترویج زبان فارسی سیما تولید شده است که از اول آذرماه ۱۳۹۸ از شبکه‌های سیما پخش می‌شود.

در هر برنامه یک نکته زبانی اعم از نگارشی، دستوری، واژگانی، زبان‌شناختی و یا آشنایی با بزرگان زبان و ادب فارسی مطرح می‌شود.

این برنامه با کارشناسی و اجرای دکتر بهروز محمودی بختیاری، تهیه‌کنندگی مهدی شاهرضایی و مشاوره دکتر فاطمه عظیمی فرد و عباس رجب‌سلمانی پخش می‌شود.

فرهنگستان همواره مشوق ساخت و تولید برنامه‌های شایسته درباره زبان و ادبیات فارسی بوده است.

برنامه-فارسی-شکر-است-در-سیما/1398/10/01/ <https://apll.ir/1398/10/01/>



گزارش شروع سه‌ماهه دوم دوره آموزشی

«نظریه‌های نوین در ادبیات تطبیقی»

دوره دوم کلاس‌های نظریه‌های نوین در ادبیات تطبیقی از روز چهارشنبه، بیست و پنجم دی‌ماه ۱۳۹۸، در فرهنگستان زبان و ادب فارسی آغاز شد. شروع این دوره با تدریس دکتر فریده پورگیو، استاد بازنشسته دانشگاه شیراز، در موضوع «اسطوره در ادبیات تطبیقی» بود.

وی عناصر جاودانگی، خلقت جهان، روئین‌تنی و باروری در اساطیر ایران را با همین مضامین در میان‌رودان و یونان و روم باستان، با توجه به دیدگاه‌های کمبل، سیگال و استراوس، بررسی کرد. تحلیل سریال‌ها و فیلم‌های تولیدی دو دهه اخیر در هالیوود، با تکیه بر اسطوره‌سازی‌های جدید، بخش دیگری از تدریس دکتر پورگیو را تشکیل می‌داد.

در ادامه این دوره کلاس‌های زیر برگزار خواهد شد:

- ترجمه و نظریه دریافت، دکتر آذین حسین زاده، استاد دانشگاه سبزوار؛
- تصویرشناسی، دکتر ایلیمیرا دادور، استاد دانشگاه تهران؛
- نشانه‌شناسی، دکتر عباسی، استاد دانشگاه شهید بهشتی؛
- ادبیات و سینما، دکتر قطب‌الدین صادقی، استاد دانشگاه آزاد اسلامی؛
- ادبیات و موسیقی، دکتر آبتین گلکار، استاد دانشگاه تربیت مدرس؛
- ادبیات و هنرهای نمایشی، دکتر بهروز بختیاری، استاد دانشگاه تهران؛
- ادبیات کودک در ادبیات تطبیقی، دکتر مریم جلالی، استاد دانشگاه شهید بهشتی.


گزارش-شروع-سه‌ماهه-دوم-دوره-آموزشی-ن/1398/10/30/ <https://apll.ir/1398/10/30/>

کارگاه نگارش و ویرایش

پیرو همکاری‌های فرهنگستان‌های جمهوری اسلامی ایران، فرهنگستان علوم پزشکی از فرهنگستان زبان و ادب فارسی درخواست کرد تا، به منظور ارتقای سطح دانش زبانی و افزایش مهارت‌های نوشتاری، کارگاهی با موضوع نگارش و ویرایش برگزار شود.

دهمین سخنرانی از سلسله سخنرانیهای علمی بنیاد پژوهشی شهریار در سال ۹۸

بیدل دهلوی



آقای دکتر احمد گلی


استاد گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه شهید مدنی آذربایجان

زمان: پنجشنبه ۲۱ آذر، ساعت ۵ بعد از ظهر
مکان: تبریز، چهارراه باغشمال، بنیاد پژوهشی شهریار

نهمین سخنرانی از سلسله سخنرانیهای علمی بنیاد پژوهشی شهریار در سال ۹۸

مدر نیسم، پسا مدر نیسم، فرامدر نیسم:

به سوی ادبیات متعهد



آقای دکتر بهرام بهین

دانشیار گروه زبان و ادبیات انگلیسی دانشگاه شهید مدنی آذربایجان


زمان: پنجشنبه ۱۴ آذر، ساعت ۵ بعد از ظهر
مکان: تبریز، چهارراه باغشمال، بنیاد پژوهشی شهریار

هفتمین جلسه معرفی و نقد کتاب از سلسله نشستهای نقد کتاب بنیاد پژوهشی شهریار در سال ۹۸

قافیه در شعر فارسی

مؤلف: آقای دکتر ابراهیم اقبالی
دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه تبریز
ناشر: دانشگاه تبریز

منتقدان: دکتر صمد رحمانی
استاد حسین مهرنگ




زمان: پنجشنبه ۱۷ آذر، ساعت ۵ بعد از ظهر
مکان: تبریز، چهارراه باغشمال، بنیاد پژوهشی شهریار

بنیاد پژوهشی شهریار برگزار می کند:

نهمین آیین تجلیل از محققان و پژوهشگران علمی و فرهنگی آذربایجان

سخنرانان:

۱. استاد رحیم رئیس نیا
۲. دکتر باقر صدری نیا
۳. دکتر ناصر علیزاده



آیین تجلیل از

استاد دانشمند و مجرب در حوزه تصحیح متون و مطالعات زبان و ادب فارسی

شادروان دکتر محمد امین ریاحی

زمان: پنجشنبه ۲۸ آذر، ساعت ۵ بعد از ظهر
مکان: چهارراه باغشمال، بنیاد پژوهشی شهریار

با همکاری:
اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی آذربایجان شرقی
سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

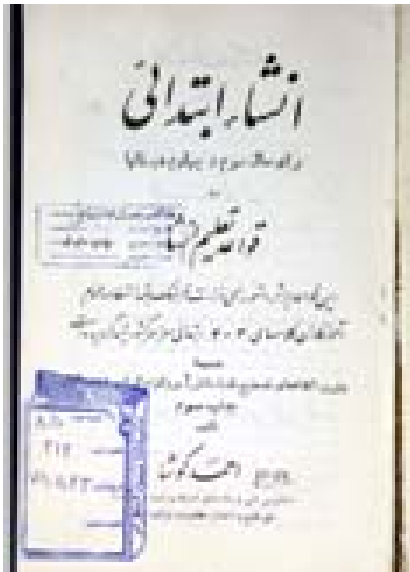
استاد رحیم رئیس نیا



دکتر ناصر علیزاده



دکتر باقر صدری نیا



محدثه طاهری^۱

معرفی کتاب درسی - انشا ابتدایی برای سال ۳ و ۴ دبستانها (۱۳۳۴ش)

عنوان کتاب	انشا ابتدایی
موضوع	آموزش نوشتن انشا
نام مؤلفان	احمد کوشا
نام تصویرگر	-
سال تألیف	۱۳۳۴
پایه، مقطع، رشته	سوم و چهارم، دبستان
ناشر و مشخصات چاپ	-

کتاب‌شناسی

کتاب انشا ابتدایی برای سال سوم و چهارم دبستان در سال ۱۳۳۴ با قیمت هجده ریال توسط احمد کوشا بازرس فنی رشته ادبیات فارسی وزارت فرهنگ وقت نوشته شده است. این کتاب دارای پنج بخش است: راهنمای کتاب (مقدمه)، سه قسمت اصلی متن و قسمت پایانی. نویسنده کتاب در مقدمه اشاره کرده است که قبلاً چهار جلد کتاب جهت استفاده دانش‌آموزان از کلاس ششم ابتدایی تا کلاس ششم متوسطه تهیه کرده است و اکنون که برای اولین بار در دبستان‌ها انشا تعلیم می‌گردد، این کتاب جهت راهنمای معلمان برای وحدت رویه در تدریس تألیف می‌شود؛ البته قبلاً از معلمان کلاس‌های سوم و چهارم کشور برای چگونگی تهیه این کتاب نظرخواهی شده است و از آن‌ها خواسته شده به همراه نظرات خود یک نمونه از انشاهای یکی از دانش‌آموزان کلاس‌های سوم و چهارم به همراه نمره منظور شده ارسال نمایند.

در قسمت اول کتاب که عنوان آن «راه آسان انشا نوشتن» است به تکمیل و تصحیح جملات نیمه‌تمام، تعریف واژه‌ها، جمله‌سازی، شرح داستان‌هایی که شنیده‌اید و... اختصاص دارد. در این بخش از داستان‌هایی که دانش‌آموزان در سال‌های قبل خوانده‌اند، نیز استفاده شده است. در قسمت دوم که عنوان آن «بهترین انشاهای دانش‌آموزان» پایه‌های یاد شده است، نمونه‌ای از انشاهای برتر دانش‌آموزان سراسر کشور آمده است.

در قسمت سوم که عنوان آن «مقدمات تعلیم انشا» و مخصوص آموزگاران است، نویسندگان با خطاب قرار دادن معلمان، به طرز تعلیم انشانویسی و تصحیح، نمره دادن و طرز تقسیم نمره انشا می‌پردازد.

همچنین در بخش پایانی، موضوعاتی مناسب برای انشاهای کلاس سوم و چهارم ابتدایی پیشنهاد شده است.

ساختار کتاب

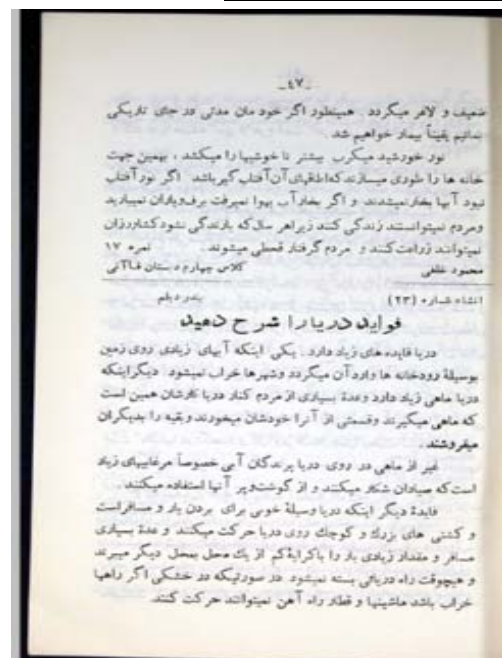
تعداد صفحه	سه، ۹۹ صفحه
متن کتاب	آموزش انشا
تمرین	دارد
واژه‌نامه	ندارد
نمایه	ندارد
تصویر	دارد
منابع	ندارد



صفحه ۷



صفحه ۲۹



صفحه ۲۷

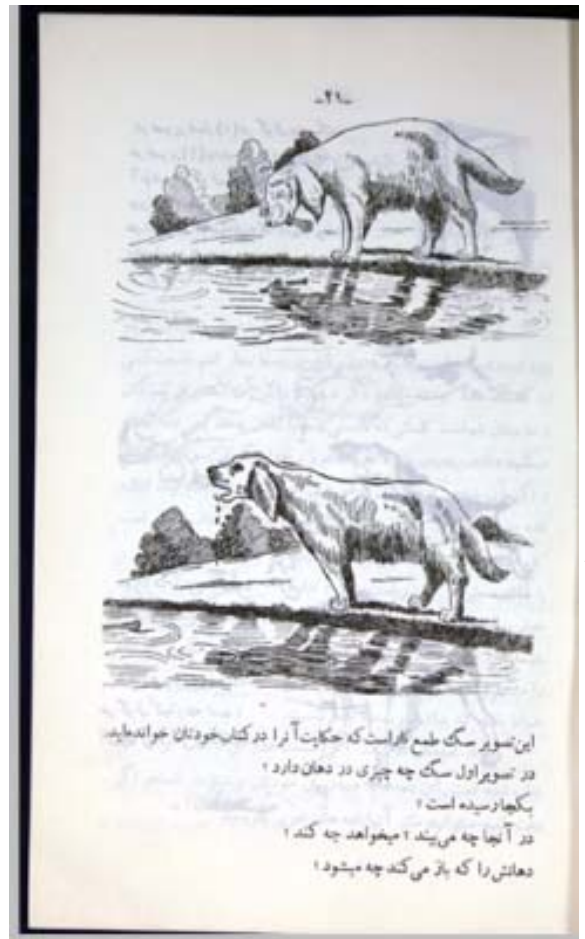
۱ دانشجوی رشته زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه تهران



صفحه ۲۷



صفحه ۲۸



صفحه ۲۹



صفحه ۳۴

فهرست کتاب انشا ابتدایی برای سال ۴۰۳ دبستان (۱۳۳۴ش)

۱. مقدمه و نظر وزارت فرهنگ نسبت به این کتاب
۲. قسمت اول: راه آسان انشا نوشتن در ده درس ساده مناسب با فهم نوآموزان
۳. قسمت دوم: بهترین انشاهای دانش‌آموزان سال سوم و چهارم دبستان‌های سراسر کشور
۴. قسمت سوم: راهنمایی برای تعلیم انشا مخصوص آموزگاران
۵. موضوع‌های مناسب برای انشا دانش‌آموزان سال سوم و چهارم دبستان‌ها

دگرگون شده مثل من حال این شهر
نه این کوچه از من، نه من مال این شهر
نه از آن چنار کهن سال این شهر
نه از جوی و پرچین و دیفال این شهر
نه آواز آبی ست در کال این شهر
همه آرزو گشت و آمال این شهر
که گریم باهم به احوال این شهر
چه کودک چه پیر کهن سال این شهر
دگرباره زیر پروبال این شهر
تو گویی ولی نیستم مال این شهر

تو گویی که من نیستم مال این شهر
غریبم هردو به هم؛ ای دریغ!
نه از خانه های قدیمی خبر هست
نه از کوچه باغش که شهره ی جهان بود
نه هوهوی بادی به کوی «فرح بخش»
چو شب های بغداد، صبح نیشابور
از این دلگزاتر که یک هم زبان نیست
نهان می کند گویش مادری را
مگر پیر اسرار و سیمرخ گیرد
در این شهر زادم، بمیرم در اینجا



که شدم در عجب از آن، باری
اوستادی به هند کرد سفر
بس شنید و نوشت و گفت و بخواند
ارمغانی سترگ، ما را داد
مردمی با هزار کار شگفت
مسجد و دیر و بتکده چندین
خواننده و عکس هایش دیده بُدم
یا که در جان من اثر نمود
به سؤالی که در دلم افتاد
لاغر و زردچهره چون پَر کاه
فیل چون بره ای شده پستش
واشگفتا! مهار او در مشیت
بکشید و دوباره راه افتاد
فیل در خورد آن بداد جواب
زین پسریچه چون برد فرمان؟
پشه، فرمانده عقاب شده ست
در درون من و تو، ای انسان؟

گفت روزی حکایتی، یاری
کز جهان دیدگان تیزنگر
سالهایی در آن دیار بماند
چون که باز آمد از سفر استاد
گفت: دیدم در آن دیار شگفت
سرزمین هزار مسلک و دین
ولی از پیش، آن شنیده بُدم
زان سبب هیچ یک بدیع نبود
جز جوابی که فیلبانی داد
کودکی داشت فیلبان، همراه
بود افسار فیل در دستش
با طنابی به قطر یک انگشت
سست کرد آن طناب و فیل استاد
داد یک حرکت دگر به طناب
گفتم او را: بگو که این حیوان
...
فکر او برده طناب شده ست

چند فیل و طناب گشته نهان

معرفی: داریوش گودرزی^۱

«جواد محقق نیشابوری» (نیشابور ۱۳۳۹)، دانش آموخته دانشگاه تهران و دانشگاه فردوسی مشهد، شاعر، پژوهشگر، دبیر زبان و ادبیات فارسی آموزش و پرورش نیشابور (در گذشته) و عضو هیئت علمی دانشگاه فردوسی مشهد (در حال حاضر) است. علاوه بر آن، وی مدیرمسئول و سردبیر مجلات فرهنگی-ادبی «بینالود»، «تابران»، «فرهنگ خراسان»، عضو هیئت مؤسس و هیئت مدیره «خردسرای فردوسی»، مدیرکل فرهنگ و ارشاد اسلامی خراسان (از ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۷) و مدیرکل کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان خراسان رضوی (از ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۷) بوده است. گزیده ای از اشعار محقق، در مجموعه «صدسال شعر خراسان» (مرکز آفرینش های هنری آستان قدس، ۱۳۷۳) به چاپ رسیده است.

آثار پژوهشی جواد محقق نیشابوری از این قرار است: «شاعر خشتمال» (محقق، ۱۳۷۴)، «در ملکوت زمین» (روزگار، ۱۳۸۱)، «یادنامه محقق نیشابوری» (واژک، ۱۳۸۸)، حماسه در عرفان (سخنگستر، ۱۳۸۸)، «راهنمای آموزش املا و انشای فارسی» (لوح زرین، ۱۳۸۸)، «فرهنگ جغرافیای تاریخی نیشابور تا عصر تیموری» (دانشگاه آزاد اسلامی نیشابور، ۱۳۹۲) و «تصحیح کلیات دیوان حیدر یقما نیشابوری» (دانشگاه آزاد اسلامی نیشابور، ۱۳۹۲).

^۱ کارشناس ارشد و دبیر زبان و ادبیات فارسی منطقه دو آموزش و پرورش شهر تهران

روزشمار رویدادهای ادبی آذر ۱۳۹۸

فاطمه نیک خواه^۱

مناسبت‌ها	روزهای هفته / هجری شمسی
نشست «روایت‌شناسی درام، نگاهی روایت‌شناسانه به ادبیات نمایشی ایران» - سخنران: علی اصغر محمدخانی، ابوالفضل حری، بهروز محمودی‌بختیاری و پرستو محبی - مرکز فرهنگی شهر کتاب http://www.bookcity.org/detail/19122/root/meetings	سه‌شنبه ۵ آذر
نشست مشترک «بنیاد سعدی و سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی» - سخنران: غلامعلی حدادعادل و ابوذر ابراهیمی ترکمان - سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی https://saadifoundation.ir/fa/news/2701/	
نهمین نشست از مجموعه درس‌گفتارهایی درباره شمس تبریزی در بررسی و تحلیل «بایزید از چشم شمس و مولانا» - سخنران: حمیدرضا توکلی - مرکز فرهنگی شهر کتاب http://www.bookcity.org/detail/19144/root/Lectures	چهارشنبه ۶
شب سیاحان فرانسوی در ایران - سخنران: فیلیپ تیو، حامد فولادوند، فاطمه عشقی، گلنار گلناریان و علی دهباشی - سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران https://www.irna.ir/news/83571976/	"
هفتمین جلسه معرفی و نقد کتاب از سلسله نشست‌های نقد کتاب بنیاد پژوهشی شهریار با موضوع «قافیه در شعر فارسی» - سخنران: صمد رحمانی و حسین مهرنگ - تبریز، بنیاد پژوهشی شهریار	پنجشنبه ۷
شب جلال آل احمد در اندیشه اجتماعی امروز - سخنران: سیدعبدالله انوار، سعید محبی و علی دهباشی - سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران http://bukharamag.com/1398.09.25325.html	دوشنبه ۱۱
مراسم چهلمین روز درگذشت زنده‌یاد استاد مظاهر مصفا - سخنران: میرجلال‌الدین کزازی، مریم مشرف، احمد تمیم داری، عباس کی منش و وحید عیدگاه - خانه اندیشمندان علوم انسانی http://khaneandishmandan.ir/index.php/	سه‌شنبه ۱۲
کارگاه تخصصی «واژه‌گزینی» - سخنران: علاءالدین طباطبایی و رضا عطاریان - فرهنگستان زبان و ادب فارسی https://apll.ir/1398/09/19/	
دهمین نشست از مجموعه درس‌گفتارهایی درباره شمس در تبیین «آیین گردانی در مقالات شمس» - سخنران: مریم عاملی‌رضایی - مرکز فرهنگی شهر کتاب http://www.bookcity.org/detail/19160/root/Lectures	چهارشنبه ۱۳
شب زبان فارسی - تاجیکی - سخنران: نظام‌الدین زاهدی، سید مصطفی محقق داماد، غلامعلی حداد عادل، علی‌اشرف مجتهد شبستری، علی رواقی، محسن جوادی، اصغر دادبه، حسن قریبی و علی دهباشی - بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار https://fa.alalamtv.net/news/4593486/	
نهمین سخنرانی از سلسله سخنرانی‌های علمی بنیاد پژوهشی شهریار با موضوع «مدرنیسم، پسامدرنیسم، فرامدرنیسم» - سخنران: بهرام بهین - تبریز، بنیاد پژوهشی شهریار	پنجشنبه ۱۴ آذر
بازنشر مجله قدیمی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران https://ut.ac.ir/fa/news/10217/	دوشنبه ۱۸
یازدهمین نشست از مجموعه درس‌گفتارهایی درباره شمس با عنوان «صدای شمس در کلام مولانا» - سخنران: محمدجواد اعتمادی - مرکز فرهنگی شهر کتاب http://www.bookcity.org/detail/19208/root/Lectures	چهارشنبه ۲۰
دهمین سخنرانی از سلسله سخنرانی‌های علمی بنیاد پژوهشی شهریار با موضوع «بیدل دهلوی» - سخنران: احمد گلی - تبریز، بنیاد پژوهشی شهریار	پنجشنبه ۲۱
آیین دوازدهمین دوره جایزه ادبی جلال آل احمد - سخنران: اشرف بروجردی - سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران http://www.nlai.ir/enterprise-news/-/asset_publisher/5Xxp6q5vfs9r/content/--7129	شنبه ۲۳
نشست تخصصی «ادبیات فارسی در شبه‌قاره و پاکستان» - سخنران: حسن بلخاری، حکیمه دبیران، کریم نجفی برزگر و لیلا عبدی خجسته - انجمن آثار و مفاخر فرهنگی https://www.anjom.ir/news-new/news1397/neshast-takhasosi-adabiat-farsi-shebhe-ghareh-pakistan-g	سه‌شنبه ۲۶
پنجاه و دومین آیین تجلیل از مفاخر و شخصیت‌های علمی و فرهنگی آذربایجان، تجلیل از محمدامین ریاحی - سخنران: رحیم رئیس‌نیا، باقر صدری‌نیا و ناصر علیزاده - تبریز، بنیاد پژوهشی شهریار	پنجشنبه ۲۸
شب دکتر محمود افشار - سخنران: سید مصطفی محقق داماد، ژاله آموزگار، ناصر تکمیل همایون و میلاد عظیمی - بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار http://mahmoudafshar.ir/	

^۱ دانشجوی رشته زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه تهران

۲۰ دی ماه سالروز درگذشت امیرکبیر (۱۱۸۶ - ۲۰ دی ماه ۱۲۳۰)

اطلاعیه گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی



فرهنگستان زبان ادب فارسی

برگه ثبت نام برای ارتباط مستمر با گروه در
فرهنگستان زبان و ادب فارسی

اطلاعات فردی	اطلاعات شغلی
نام و نام خانوادگی:	میزان تحصیلات:
نام پدر:	رشته تحصیلی:
شماره شناسنامه:	شغل:
تاریخ تولد:	شهر محل خدمت:
محل تولد:	منطقه و واحد خدمت:
شماره تماس:	علاقه:
نشانی:	نشانی پیام‌نگار:

رمیده از عطش سرخ آفتاب کویر،
غریب و خسته رسیدم به قتلگاه امیر.
زمان، هنوز همان شرمسار بهت زده،
زمین، هنوز همین سخت جان لال شده،
جهان هنوز همان دست‌بسته تقدیر!
هنوز، نفرین می‌بارد از درودیوار.
هنوز، نفرت از پادشاه بدکردار
هنوز وحشت از جانیان آدم‌خوار
هنوز لعنت بر بانیان آن تزویر.
هنوز دست صنوبر به استغاثه بلند،
هنوز بید پریشیده سر فکنده به زیر،
هنوز همه‌سره سروها که: «ای جلاد!
مزن! مکش! چه کنی؟ های؟! های؟!
ای پلید شریب!
چگونه تیغ زنی بر برهنه در حمام؟
چگونه تیر گشایی به شیر در زنجیر؟!»
هنوز، آب، به سرخی زند که در رگ جوی،
هنوز،
هنوز،
هنوز،
به قطره قطره گلگونه، رنگ می‌گیرد،
از آنچه گرم چکید از رگ امیرکبیر!
نه خون، که عشق به آزادی، شرف، انسان،
نه خون، که داروی غم‌های مردم ایران!
نه خون، که جوهر سیال دانش و تدبیر.



هنوز زاری آب،
هنوز ناله باد،
هنوز گوش کر آسمان، فسونگر پیر!
هنوز منتظرانیم تا ز گرمابه
برون خرامی، ای آفتاب عالم‌گیر.
«نشیمن تو نه این کنج محنت آبادست
تو را ز کنگره عرش می‌زنند صفیر!»
به اسب و پیل چه نازی؟ که رخ به خون شستند،
درین سراجة ماتم پیاده، شاه، وزیر!
چون او دوباره بیاید کسی؟
- محال محال
هزاران سال بمانی اگر،
چه دیر
چه دیر!

(فریدون مشیری، مجموعه ریشه در خاک، امیرکبیر)

برای آگاهی از اخبار گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی
به کانال خبرنامه در نشانی زیر پیوندید:

<https://telegram.me/xabarname>

همچنین می‌توانید با ارسال پیامک به شماره ۰۹۹۰۳۵۸۹۹۱۲ پیوند
کانال خبرنامه را دریافت کنید.

تماس با ما:

فرهنگستان زبان و ادب فارسی
گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی

ارتباط با خبرنامه: ۴۸ - ۸۸۶۴۲۳۳۹

داخلی ۴۲۶

وبگاه فرهنگستان:

www.apll.ir